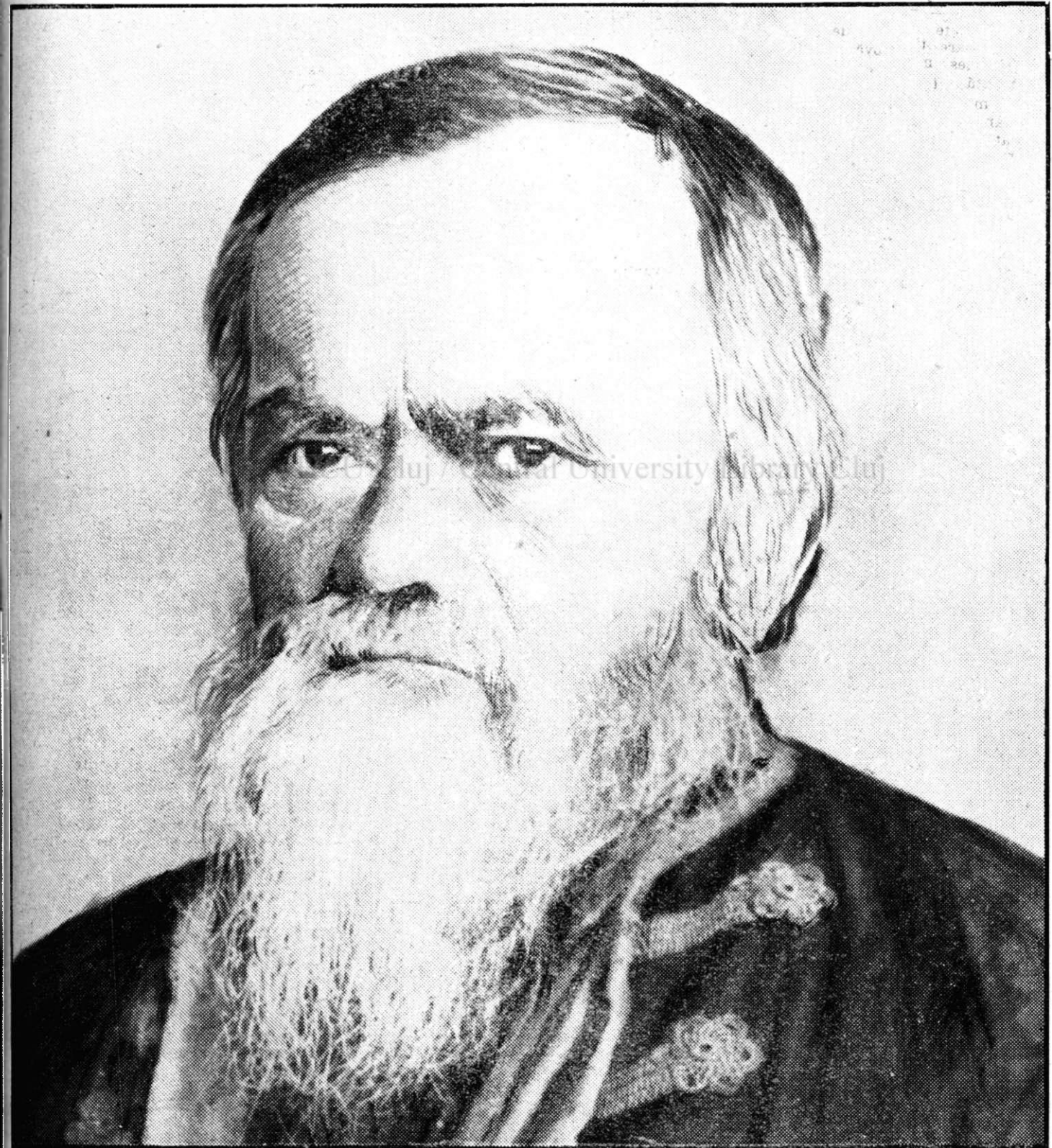

Universul Literar

Anul XLV Nr. 16

14 Aprilie 1929

5 Lei

ION MICU MOLDOVAN

C t i t o r i i

IOAN MICU MOLDOVAN (1833 - 1916)

de I. AGĂRBICEANU

Mai mult de o jumătate de veac Ion Micu Moldovan, — Moldovănuț cum: se spunea în deobște — a fost figura cea mai impunătoare a Blajului cultural, național și ecleziastic. Personalitatea cea mai marcantă și mai reprezentativă a Ardealului muncitor și stăruitor. Caracterul românesc de o aprofundată, nobilă și fără pată intransigență națională. Indrumătorul înțelept, de-o adâncă pătrundere, pe toate terenurile înfăptuirilor naționale al Românilor de dincoace de Carpați.

Canonicul preposit și vicar arhiepiscopesc dela Blaj, era unul din ultimii, — și cel mai mare, — urmași ai trinității Sincrai—Maior—Clain, moștenitor și continuator direct al lui T. Cipariu în cercetările istorice, reprezentant al tradiției de muncă științifică desfășurată în vechile chilii călugărești dela mănăstirea sfintei Treimi: tipul cărturarului Ardelean de veche și nobilă școală, un autodidact care-l ajungea pe Cipariu, și un organizator al muncii de creație națională, care-l întrecea pe marele său înaintaș.

O mare și vecinic trează inteligență pătrunzătoare, Ion Micu Moldovan vedea până în temeiurile problemele vieții naționale, culturale și bisericești, pune în deplină claritate alte nouă, trăgea cu o logică de fier, concluziile și, în executarea lor se slujea de o voință ce nu se putea îndoi, o ancestrală dărzenia dacă.

Un suflet larg cuprinzător, — dela nevoie bănești ale unui elev sau student promițător, ori ale unui țărân harnic lipsit de capital pentru o mai intensivă economie, până la greutatea materiale ale școlilor în cari o muncit sau ale bisericii în fruntea căreia sta, până la continua îngrijire și la ajutorare prin banul său, a luptei culturale sau politice, — Ion Micu Moldovan a muncit, a adunat și a dat cu amândouă mâinile ori unde s'a convins că poate fi vorba de cea mai mică realizare de ordin național, ca și de cea mai mare.

A avut mereu înaintea ochilor creșterea puterii românești, pentru a spori forțele luptei de rezistență sau creația națională. Dacă era oricând gata să ajute o instituție românească, să pună umărul la înființarea alteia nouă, el vedea o creștere a puterii românești pe aceste pământuri și în orice elev de liceu sau student mai distins, mai stăruitor, ca și în țărânul harnic căruia nu-i mai era de ajuns pentru muncă pământul rămas moștenire. Unde surprindea talentul și vrednicia reținute de dificultăți materiale, Moldovănuț era bucuros să întindă o mână de ajutor.

Zeci și sute de elevi deștepți și silitari, de studenți, au avut să-i mulțumească lui Ion Micu Moldovan, vreme de șase

decenii, că au putut să și termine studiile, că și-au putut face o carieră, — ajungând elemente folositoare în viața națională. Sute de familii și gospodării țărănești au avut să-i mulțumească ajutorului dat de el la timp, bunăstarea și prosperarea lor de mai târziu.

Moldovănuț iubea cumplit trei calități: inteligența, hărnicia și modestia. Ori unde le întâlnea le ajuta să și poată realiza menirea lor.

Un convins și temut apărător al bisericii sale, dar un intelectual de rasă, un naționalist de mare energie, pentru slujirea întreagă a ideii naționale s'a ridicat totdeauna deasupra confesionalismului, de care, de-o parte ca și de alta în cele două biserici românești, au suferit unii bărbați ai timpului său, Ion Micu Moldovan a slujit cu aceeași credință și ardoare la altarul credinței creștine și la altarul Neamului.

În sufletul plin de noblețe a lui Moldovănuț iubirea de neam ardea ca un element firesc, întregitor al ființei sale. Ardea închis, constant, cu mare intensitate, dar isbucnea rareori în cuvinte.

Nu-i plăcea să atragă atenția și lauda nimănui asupra sa, se ferea de afișare și de fast. Socotea de ajuns să pună aceeași dragoste la temelul fiecărei acțiuni a sale, socotindu-se răsplătit prin însăși fapta ce o putea realiza.

A fost cu adevărat un naționalist al realizărilor românești, pentru cari era gata, cum spusese odată, să-și „dea și cămășa de pe el”.

Când formula în cuvinte crezul său românesc era de-o simplitate și măreție antică, cine-l asculta avea impresia că aude adevăruri elementare, în fața cărora oricine trebuia să se închine, — totuși săi de muncă sau reprezentanții guvernelor ungurești, deopotrivă. Nimeni din Ardeal, în a doua jumătate a veacului trecut, n'a fost de-o intransigență națională mai mândră, mai cutezătoare în relațiile cu autoritatea străină de Stat decât Moldovănuț. Nimeni n'a apreciat și n'a propagat mai convins mândra izolare românească în ultimii șaiszeci de ani dinainte de unire, decât el.

Programul său politic național era cel hotărât pe Câmpia Libertății la 1848. A rămas, până la adânci bătrânețe, un înversunat dușman al unirii Transilvaniei cu Ungaria. A fost un convins apărător al pasivității politice a românilor din Ardeal, față de parlamentele din Budapesta și de viața de Stat ungară, după ce unirea Ardealului cu țara ungurească a rămas definitivă, peste capetele noastre. Instinctul său de rasă care-l împingea spre izolare de un neam cu care nu aveam pentru ce și nu puteam face oasă comună, a fost coroborat de o vastă cultură națională care-i arătau limpede drumurile viitoare, singurele firești, ale românilor ardeleni.

Decenii de-arândul în modesta casă capitulară din piața istorică a Blajului, — azi pe locul ei se ridică Biblioteca centrală din acel oraș — cu acoperișul bătrân, înalt, de veche construcție, cu ferestrele joase, cu culoarea mohorâtă, s'au perindat mulți fruntași ai vieții noastre publice, să ceară un sfat, o îndrumare, sau să-și ia nouă țârie de luptă.

Azi știu încă puțini că lupta națională a Românilor din Ardeal și Ungaria în ultimele decenii dinaintea unirii, se directiva se inspira din această neprețioasă casă cauznicească. Și tot de aici era sprijinită și materialmente, la nevoie.

De sub fruntea înaltă, grea de gânduri a „micului”, a puțintelui trup „cu capul mare”, priveau scrupători făios, vecinic neadormiți ochii cari păreau că luminează rece, de atâta concentrare lăuntrică. Asculta jeliurile de tot felul, și înțelegea înainte de-a fi spus un sfert dintr-o problemă, sau din ce aveai pe suflet. Răspunsul era scurt, lapidar, drept, cinstit, pătrunzător și imutabil. Descoperea ușor falsitatea, pretenția, ambiția nejustificată, mândria măi ales, în cei cari îl vizitau cu diferite solicitări. Aceștia rareori îi călcau pentru a doua oară pragul. Moldovănuț avea priveri cari nu se uită, o ironie care ustura adânc, și vremea lui era scumpă: pentru vorbe din care nu putea eși nimic, n'avea niciodată timp de pierdut.

Modesta căsuță unde locuia Moldovănuț era cercetată și pentru bogata colecție de cărți vechi și manuscrise, a căror patimă o moștenise dela Cipariu, Ion Micu Moldovan, începându-și activitatea culturală și națională ca profesor la Seminarul teologic și la Liceul din Blaj, al cărui director a fost apoi un lung sir de ani, era un intelectual de rasă. El n'a încetat să învețe până la moarte. Istoria națională îl atrăgea în deosebi și istoria Bisericii. Căuta cu aviditate izvoare noi pentru documentarea trecutului național, pentru scoaterea lui din neguri. Cunoștea întregul material cultural al românismului de pretutindenea, și-l asimilase cu toate comorile sufletești ce cuprinde. Cred că aici e de a se căuta izvorul limpede al naționalismului său integral, optimismul său național ne-druncinat în cele mai grele furtuni, intransigența și mândria lui națională de proporții antice. Cărțile, manuscrisele, în mare parte cercetări inedite ale sale, formează azi, alături de biblioteca lui Cipariu, partea cea mai prețioasă din Biblioteca centrală a Blajului.

Pentru meritele sale naționale și culturale românii din Ardeal l-au ales președinte al Asociațiunii pentru literatură și cultura poporului român. Vechiul regat l-a chemat în Academia română, membru activ la 1894. Pentru blăgăniț plicărea lui Moldovănuț la sedițele Aca-

demiei era un eveniment: era unul din cazurile rari când el își îmbrăca costum de sărbătoare.

Toată lumea îl cunoștea în reveranda lui verzie, uzată, în care traversa, cu pași largi, cu ochii cari ardeau mereu strădelitori sub sprâncenele stufoase, piața Blajului, — dela locuința la catedrala St. Treimi, sau la banca „Patria”. Imbrăcat de sărbătoare, era un eveniment.

Singur, fără familie, Ion Micu Moldovan a fost nu numai tipul omului muncitor fără odihnă, ci și al omului modest și cușcător, de o simplitate patriarhală în pretențiunile existenței sale materiale. În casa lui se serveau cele mai modeste mese: laptele și mierea de stup fiind între principalele alimente obicinuite. Bun administrator, bun chivernisitor al averilor bisericesti, a făcut, personal, dintr-un mic salariu și întreprinderi particulare, o foarte frumoasă avere pentru vremea dinanite de război.

Înțelegerea sa era proverbială. Odată văzându-l un cărușcut că la gară coboară din clasa a treia a trenului personal, îl mirat.

— Cum Măria Ta, (că așa se spunea canonicilor) călătorii cu clasa a treia, ?

— „Da, Pentru că nu este clasă a patra”, răspuse Moldovan.

Dar cel care regreta neiființa clasei patra la trenurile personale ajutase de elevi, studenți, țărani, biserică, și își lăsase liceului din Blaj avere înmănată.

Mare prieten al scriitorilor clasici, — a fost multă vreme profesor de latină la Blaj. — Moldovan, după Scriptură, în căutarea lor își căuta refugiu și odihnă în teologie. Scriitorul acestor rânduri l-a cunoscut mai pe urmă, ca un an înainte de moarte, în iarna anului 1915.

L-am aflat slăbit de bătrânețe, într-o cameră aproape goală, în parterul Bibliotecii centrale unde-și avea noua locuință, la o masă lungă de brad, nevopsită, Citia din naturalistul Pliniu.

Am avut bucuria să vadă intrarea României în război. Dăru o prevedea cu certitudine, o simțea și o dorea cu dragostea unei închisă de foc mornit, concentrat, om care i-a caracterizat toată viața. Înțelegerile lui organice cu nația din care făcuse parte, Dorea și prevedea de atunci înfrângerea puterilor centrale, înfrângerea Germaniei, și argumenta necesitatea acestei înfrângeri, cu o vervă neobișnuită.

T. AGĂRBICEANU

bălăută în Consistoriu și a fost respinsă.

După câteva săptămâni, situația materială a școlilor din Blaj fiind tot mai grea, apăruse în ziarul „Unirea” din Blaj o notiță în care se spunea: Cineva a făgăduit și cămașa de pe el pentru școlile noastre. Unde e cămașa?

După apariția numărului, la redacție sosi un bilețel cu răspunsul:

Da, am promis cămașa și voui da-o. Dar știut este că orice om are dreptul să-și poarte cămașa până trăește”. Nu-mi mai aduc aminte exact de textul notiței și al răspunsului din bilețel, dar cred că e aproape cel dat aici. Era iscălit Moldovan.

Pe urmă s'a auzit între elevi că în consistoriu Moldovan s'a împotrivit cu țările oricăror concesii din drepturile învățământului românesc, și că, într-adevăr a declarat că-și dă și cămașa de pe el pentru școlile Blajului.

Axente Sever

În vara anului 1900 am întâlnit în locuința canonicului Ion Micu Moldovan pe Axente Sever. Nu-l văzusem până atunci și am rămas adânc impresionat de omul urias, a cărui „carte neagră” o citisem, și ale cărui fapte din 1848 le cunoșteam. Eram cu atât mai impresionat cu cât pe vremea aceea Axente Sever părea, în unele clipe ușor dezzechilibrat. Mă pusese lângă perete să-mi măsoare înălțimea, pe lângă aceea a lui, și tocmai îmi spunea:

— „Nu vei ajunge cât mine niciodată, tinere”, când intră în odaie Moldovan și-i surprinsese gestul și cuvintele.

Bănuind mirarea mea, temându-se, poate să nămi fac o judecată greșită, discret, fără să facă vre-o aluzie la starea de atunci a lui Axente, când am rămas pe o clipă singuri, Moldovan, îmi spuse:

— „Vezi tu pe omul ăsta? El a făcut toată revoluția dela 1848”. Era cel mai bun prieten al lui Axente, și acesta în Moldovan avea mai mare încredere în ultimii ani ai vieții sale care se întunecă.

nu-i loc pentru noi, acolo...

În iarna anului 1915, când l-am văzut mai pe urmă, vorbind despre Academia Română, și întrebându-l de când n'a mai fost la ședințele ei, am descoperit în glasul lui o mare amărăciune. Mi-a cerut să nu pomenesc, să nu scriu nimic, cât va trăi el, despre această durere a sa.

— „Nu-i loc pentru noi acolo!” spuse octogenarul canonic. Prin noi înțelegea pe uniți, pe greco-catolici.

Fiind el de față, cu prilejul prezentării nu mai știu al cărui volum de Augustin Bunca, cartea fiind în volume pe masă, unul dintre nemuritori a aruncat-o cu dispreț și cu revoltă, spunând că astfel de studii nu-s pentru Academia Română.

Purtarea aceluia nemuritor înfristase, jicnise adânc pe Moldovan. Mi se pare că trecuseră câțiva ani dela incident, și nu putea uita: nu se mai duse la Academia.

Așa sunt ofensele aduse unui om din-

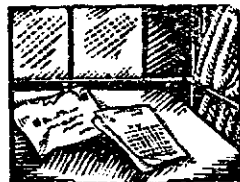
tr-o bucată, de-o mare tărie de caracter, de-o profundă nobleță și sinceritate sufletească: nu se pot uita. Pentru marele român care a fost Ion Micu Moldovan, jicnirea a trebuit să fie cumplită... Și te gândești cu tristețea cum pot să fie astfel de iresponsabili între nemuritori..

I. AGĂRBICEANU

NOTE BIOGRAFICE

Canonic și scriitor român Ion Micu Moldovan s'a născut în ziua de 13 Iunie 1833 în comuna Varfalău scaunul Arieș. Școala primară o începe în comuna Varfalău, o continuă în 1842 la Blaj fiind în cl. II primară. În Blaj continuă studiile până în 1848 terminând retorica. În 1851 se redeschide gimnaziul din Blaj cu organizațiunea impusă de guvernul din Viena, Moldovan e primit în cl. VI. În 1853 face examenul de maturitate și e trimis la teologie la seminarul central din Pesta. În anul al II, al cursului teologic e trimis la seminarul gr. cat. din Viena, unde se îmbolnăvi greu la începutul anului 1855 și se reîntoarce acasă. Însănătoșindu-se continuă studiile la seminarul din Blaj și termină în 1857, când e numit prof. de limbile orientale și studiu biblic la acel seminar și de religione la gimnaziul inferior. În 1858 e prof. la gimnaziu, propune istoria, geografia, limba română, filosofia, dar mai ales limba latină. În 1858 e chirotonisit preot. În 1879 e ales de canonic teolog și e propus să fie promovat la stulul de canonic cancelar. E promovat și instalat în 16 Nov. 1879. În 1896 e preporit. Mai mulți ani pe lângă canonic a fost directorul gimnaziului. Dela 1893—1901 președintele Asociațiunii. În 1894 e ales membru al Academiei Române.

După moartea mitropolitului Vancea (1892) până la 1895 a condus arhiepiscopia unită Alba-Iulia și Făgăraș, fiind vicar capitular. În acest timp s'a clădit un nou edificiu gimnazial. În 1901 e numit prelat domestic. A scris și publicat 1) Acte sinodale ale bisericii române de Alba-Iulia și Făgăraș, Blaj, tom. I 1869, tom. II 1872; 2) Spicuirea în istoria bisericească a Românilor Blaj 1873; 3) Lecționar latin cu un dicționar; 4) Numeroase studii, critice și documente în Archiv pentru filologie și istorie de Cluj, Mort în 1916. (După Enciclopedia română“).

devarate

cămașa...

1898—99, când politica de maghiară a învățământului luase un caracter mai agresiv, iar școlile din Blaj erau cu mari greutăți materiale, guvernul din Budapesta făcuse și Consistoriul din Blaj propunerea să ajute la creșterea salariilor profesorilor, în cazul renunțării la unele drepturi au fost și a intensificării propunerii maghiare. Propunerea a fost des-

P O E Z I E

AL. T. STAMATIAD

NECUNOSCUTA

— M. MAETERLINCK —

*Ea a sosit lângă palat
— Când soarele de-abia sclipia —*

*Ea a sosit lângă palat,
Toți cavalerii se priveau,
Toate femeile tăceau.*

*Și 'n fața porții s'a oprit
— Când soarele de-abia sclipia —
Și 'n fața porții s'a oprit,
Regina-atunci s'a ridicat*

Și soțul ei a întrebat :

*Unde te duci, unde te duci ?
— Ai grije, — abia s'a luminat —
Unde te duci, unde te duci ?
Te-așteaptă oare cineva ?
Regina palidă tăcea .*

Și treptele le-a coborît

*— Ai grije, — abia s'a luminat —
Și jos, la scară a coborît,
Dar nici o vorbă n'au schimbat
Și 'n grabă-apoi s'au depărtat.*

*In prag sta soțul ei plângând
— Ai grije, — abia s'a luminat —
In prag sta soțul ei plângând
Și 'n zări regina se pierdea...
Iar vântul printre foi gemea.*

NUCUL IMPODOBIT CU TREI STELE

*In ceas de noapte cu safir pudrat
Când ochiul meu un reazăm cată 'n cer,
Pe tine te'ntâlnesc, ea 'ntr'un ungher
Pe unde numai noi am fi umblat.*

*Pe tine nuc bătrân cu ramuri mari
De mic copil din geamul meu te văd
Și gândurile 'n cregni mi le repăd
Când clopoțelii de mătăasă fi-i tresari...*

*Dar nucule, tu ai un ceas ales
Când vin trei stele pe cununa ta,
Și ceasu-acela nu-l mai pot uita,
De câte ori în suflet l-am cules.*

*Cum fi-ai croit din ceru 'nalt cămașă,
De când te știu, bătrâne, de demult,
Trei stele mari văpaia-și crește mai mult
Pe tine o feștilă uriașă.*

*Și 'n ceasu-acela 'n duhul tău de lemn
Mă urc, și-ți sânt copil și frate bun,
Și foc mai mult în stele să-ți adun.
Mă torn feștile tale untdelemn.*

G. TALAZ

CÂNTEC

*Soba cîntă'n noapte,
Ca un suflu viu :
Cerul argintiu,
E plin de dulci șoapte !*

*Nămăeții cad,
Unul după altul ;
Dorul celor vii,
A umplut înaltul.*

ARTUR ENAȘESCU

ETERNITAS

*Spre răsărit privești cu ochii fiței,
Tu porți în mâini sfințit un crucifix,
Privești cu ochi mirați, sticloși, deschiși
Problema vieții dincolo de Stix.*

*Tu, care odinioară râdeai de ce e Sus,
In ultima ta clipă de ce-ai rămas mirat,
Când tot acolo, odată, plecat-a și Isus
Și'n noaptea aceia tristă, de ce ai tremurat ?*

*Ai vrut să înțelegem că este mult mai trist
Să pierdem haina vieții, pământul în pământ,
Că numai unui singur, că numai singur Crist
S'a resemnat pe cruce, când pieptul i s'a frânt.*

*Ce greu e celui care, rămâne 'ndurerat
Să înțeleagă taina, de care te-ai cuprins,
Deși ea mâine poate va fi și el chemat,
Pe drumul care fi-este de-aci 'nainte 'ntins.*

ALEXANDRU BIBESCU

TRECE LUNA PRINTRE SALCI

*Se desprindea'n fășii luciri de sus
Și se spârgeau pe creștete de undă.
Sau izbuteau adâncul să-l pătrundă :
Atunci, schifau poteci, copaci ce nu's.*

*Și conturau palate adormite,
De-o lume somnoroasă s'aninau,
Când ritmic adieri le clătinau,
Vrăjau adâneu'n forme felurite.*

*Povești, se 'ntruchipau în alt tărâm
Povești, în graiu nici când rostite,
Se îndrăgeau ca mlade lenevite,
Sau așteptau o frunză dintr'un ram...*

C. CO

TREI MORTI

de VICTOR EFTIMIU

Postalionul urcase pe nesimțite, de dimineață și acum, ieșind din invălmășagul dealurilor ce ne băia calea la orice pas, ne pomenirăm stăpâni pe măriștea câmpie a Corcei, largă și netedă, până la poala munților ce o împrejmuiesc.

Deși știam că în curând vom ajunge deasupra așteptatei câmpii, vederea acelei privelești, răsărită dintr'odată în fața noastră, ne făcu să tresărim de mirare și de bucurie. Știam că în fund... departe e satul la care năzuim de atâta vreme; uităm că ne aflăm înaintea unei vederi cum nu ni se mai arătase pe tot drumul, dela Constantinopol până acolo; ne făcu să uităm că suntem lângă satul drag și să privim ca în fața unei minuni, la dealurile și munții albi ce scânteiau în lumina bogată a amiazii, la râurile înghețate ce se strecurau ca niște șerpi de argint printre câmpiile lăzpețite, la șoselele negre care tăiau zăpada, pierzându-se în cotitura unor dealuri depărtate.

Orașul Corcea, prelungit până la jumătatea câmpiei, se întindea la poala unor dealuri ce nu se vedeau decât puțin, în partea stângă. La dreapta câmpia se prelungea, la spatele nostru; în fund, se vedea lacul Ohrida, dela măriștea cărui cresc munții ce închid, ca într'un zid, partea dreaptă a câmpiei.

Postalionul începu să scoabore în șerpuituri repezi.

Pe drumul nou al căruțelor nu se cunoștea nici o urmă de roate sau de pași; se vede că în noaptea aceea viscolise prozav în toată câmpia, deoarece caii noștri se afundau până la genunchi în zăpadă și o răscoleau cu picioarele, apăsându-și în nenumărate fire de nisip înghețat.

Uneori trebuiau să ne oprim (intr'atâta troenise crivățul zăpada) și să așteptăm până când să se desfunde drumul.

Cu cât coboram, cu atât creșteau dealurile, din jurul câmpiei, pe care le stăpâniserăm până atunci, și ne priveau din înălțimea lor, mângâiată de revărsarea razelor.

Soarele, urcat în creștetul cerului, părea că-și topise marginile, într'atâta era de aprins. — nouă însă ne era frig, căci era atât uscat bătea cam dinspre câmpia Devolului, — câmpia aceea tot atât de mare ca a Corcei, ce se zărea uneori când postalionul eșea în fața a două dealuri din stânga. Intr'un ceas, eram pe la Zvezda.

Acum, numai avem nimic, decât o mchie de munte, ce se urca din dosul hanului și câteva ridicături albe, ce se vedeau printre niște copaci zgribuiți, lângă drum.

La Corcea, hanul Zvezda era pe cel din urmă. Era să fim drumul pe marginea muntelui și în trei sau patru ceasuri ajungeam în târg.

Atâtă fericită neliniște n'asteptam să trecă ceasul cel de odihnă al zilei!

Întinam în han și ieșeam. Nu ne venea în locul lui. În han era cald, dar se simțea a rachiu și a tutun prost, și afară era frig. O răbufneală de vânt ne împinse înăuntru.

Doi tovarăși ai mei își găsiseră de lucru să rânduiască darurile ce le dăduseră rudelor. — eu stam gânditor în casă. Nu știu de ce, hanurile mă înfrumusează totdeauna. Priveam în zare, cu

ochii pe jumătate închiși, când auzii pe Rapi, scuturând hamurile cailor și pregătind de plecare.

Mai avea câteva clipe până s'o pornim, — eu avusesem grijă să mă așez în locul cel mai bun al postalionului.

Deodată auzii de departe un glas: o bătrână, care răsărise par'că din pământ, se apropie gâfâind.

În mână ținea o traistă umflată.

— Plecați spre Corcea? ne întrebă băbușca, în ochii căreia rătăcea o licărire de bunătațe.

— Da.

— V'am văzut eu de când erați sus — zise ea surzând, cu degetul spre vârful muntelui. Poate că vă duceți la Boboștița?...?

— Mă duc eu acolo — îi zisei.

Fața blândă a bătrânei luă o înfățișare de rugăciune și cu glasul tremurat îmi zise, întinzându-mi traista.

— Să i-o dai lui Metodie.

Cum eu o priveam nedumerit, băbușca îmi zise, par'că mirată de mirarea mea.

— Lui Metodie, nu știi? Metodie călugărul! (Eu știam că în Boboștița erau trei călugări: bătrânul Crisanth, dela Sf. Niculae și ceilalți doi, dela Precista: Policarpie și Timotei.

Bătrâna mă descurcă,

— Metodie e un nepot al meu... A plecat de astă primăvară de acasă și s'a dus tocmă acolo. S'a făcut călugăr. Nu mi-a scris nimic, dar mi-au spus niște oameni că a ajuns bine.

Uite, îi trimet aici niște ciorapi. I-am împletit eu singură. Dă-i. Și spune-i că mă gândesc mereu la el. De ce m'a uitat, acum la bătrânețe? Eu l'am iubit ca pe un copil al meu... Și când l'am văzut mare, atunci a plecat...

Bătrâna ridică un colț al șorțului ei verde și-și sterse o lacrimă...

Aș fi vrut să stau mult de vorbă cu dânsa, dar Rapi începu să bată din picioare, nerăbdător.

— Păi... rămâi cu bine -- îngânai eu — strângând cu putere mâna uscată a bătrânei.

Postalionul se clătină și porni scârțâind zăpada. Când am întors odată capul, bătrâna sta în drum, privind cu ochii pierduți în urma noastră.

Pe înserat, eșeam singur din Corcea.

Satul Boboștița se deslusea pe cele două dealuri ale Galinatei, ce se prelungeau și apoi se înălțau, prefăcându-se în munții Turturilor.

Dela locul unde se încrucișau cele două drumuri, vedeam bine plopul ce deschid calea în sat, și sururile grădini albe și duzii din livezi.

Trecuserăm prin Corcea fără să ne oprim, decât pentru câteva clipe; tovarășii mei rămăneau acolo...

Fu n'am mai luat postalionul căci nu voiam să intru cu zarvă mare în sat, ci am plecat din Corcea pe jos ocolind prin ulițele unde-mi închipuiam că n'o să întâlnesc cunoșcuți (nu e vorba, eu nu mai fusesm de zece ani pe acolo: cine era să se gândească la străinul acela sfios, care mergea cu fruntea în pământ?)

Pe drumul spre sat, nimeni.

Și doar erau numai două zile până la Crăciun!

În zăpadă proaspătă, vedeam urme multe de cai: m'am mirat mult văzând că în loc să se ție pe șoseaua cea mare,

spre Ianina, călăreții se abătuseră pe poteca ce ducea spre sat.

Eram la jumătatea drumului abia, la încrucișarea căilor, Krestatu-Pat, cum zic locuitorii din Boboștița, și obosisem. Cam îmi părea rău de vifejia ce făcusem, neluând postalionul, dar acum n'aveam ce face: trebuia să ajung în sat înainte de a înopta.

Cu cât mă apropiam: inima îmi bătea mai tare. Simțeam o bucurie, o teamă ascunsă.

Cum o să intru în sat? Cu cine am să mă întâlnesc întâi? Mă vor cunoaște oare ai mei? Dar trăesc cu toții? Cine o fi murit din bătrâni? Dar din copii, cu care ne făcuserăm planuri de pribeție, va mai fi vreunul în sat?

Și, furat de gânduri, mă pomenii sub ferestrele celor dintâi case.

În sat era pustiu ca într'un codru. Nici o ființă omenească nu se ivea pe la uși sau pe uliți.

Urcai până aproape sus, lângă casa noastră și nu întâlneam pe nimeni. Ferestrele erau desarte... Ce se întâmplase? Nici nu-mi dădeam seama că revăd locurile copilăriei. Urcam mereu.

Pe nestire, trecui pe lângă casele învățătorului Toma Cocoșatul, pe lângă a preotului... Mă împingea ceva în sus, spre mănăstirea sfânta Maria.

Par'că nici nu călcam pe pământ. Trăiam ca într'un vis. Când ieși din sat, deasupra grădinilor, zării niște soldați turci, ce se coborau dela mănăstire, ținând caii de căpăstru.

O clipă, îmi fu frică.

Apoi, prinzând curaj, întrebai pe unul din ei:

— Da unde sunt oamenii?

Altul mă privi din cap până'n picioare, și apoi, a lene, îmi făcu semn să intru în curtea mănăstirii.

Aci, se strânsese tot satul.

În mijloc, zării fesuri de soldați, iar printre ei, un loc gol.

Nimeni nu vorbea. Numai de lângă locul acela gol, se auzeau șoapte.

Nici nu îndrăzni să întreb pe cineva, ceva.

Mă strecurai printre oamenii pe cari îi vedeam după zece ani, dar cu cari par'că trăisem toată viața.

Mă apropiai de soldați.

Tresării.

Jos, în mijlocul lor, întinse pe niște valințe, zăceau trei morți zdrobiți, înghețați.

Câte-și trele erau groaznice.

Unul înbrăcat numai în cămașă, galben, cu fața plină de răni, cu un ochi scos, cu altul holbat și limpede, strângea buzele cu mustățile și barba împreunată.

Celelalte două trupuri strivite, se țineau de gât, cu gurile căscate într'un blestem, cu ochii deschiși și amenințători. Ai fi așteptat să-i vezi încăerându-se atâta flacări aruncau ochii lor vii.

Pe unul din ei, îmi păru că-l recunosc: era Policarpie, egumenul mănăstirii Precista. Ceilalți, erau mitropolitul Antim și Metodie călugărul, un băiat ce venise de câteva luni la Precista.

Fuseseră scoși câte-și trei din prăpăstia dela spatele mănăstirii.

Nimeni nu știa cine-i aruncase acolo și nu-i plângea nimeni.

Abia târziu, când amurgul de iarnă se întinse de mult în dosul munților de la Drenova, soldații scoaseră dintr'o chi-

MORMĂNTUL*)

de MIHAIL LUNGIANU

Trecuse sfântă Măria Mică. Schimbaseră oamenii pălăriile cu căciuli, împlinind vorba din străbuni:

„Iar dela sfântă Marie
Ziua bună pătrâie!”

Ba, în locul mintenelor scurte, ne-căptușite, îndrăgiseră zăgăhile cu cojoc, puse-n celar pe culme, printre flori de rosmarin, să nu le roadă moliiile.

Suflase crivățul peste o' secetă cumplită, uscând iarba, îngălbenind frunzele, răcorind vremea, innăsprind măi ales diminețile.

După deprinderile vechi, plecau sătenii la munte, să facă *prisacă* pentru primăvară. Zoriau o lună-două, până venea zăpada și se'ntorceau apoi acasă.

Și așa, într'o bună dimineață, s'au închis la nouă case din sat ușile, în urma stăpânilor, sau a feciorilor lor. Și'n fiecare din ele a rămas câte un pumn de suflete cu nădejdea vieții, atârnată de 'ntorsul cu bine al celui plecat.

Se duceau oamenii la lucru, în pădurea bătrână moșnenească. Se duceau, după învoiala făcută, c'o chihăie de negustor, care le lăsase arvună, să aibă ai lor de mălai pe vre'o opt săptămâni. Și se duceau să taie câți mai mulți brazi, să aibă pe ce prinde ceva bani pentru sărbătorile Crăciunului, cari cer multe și de toate, gândind în ei, că dacă nu s'or zăbețe cu munca acum tamna, de unde să le vie peste iarnă?

Satul se'ntinde pe coaste, *aciuat* pe toate văile. Pe un pripor, în marginea drumului, ce duce spre munte, stă printre cruci și brazi biserica. Cei nouă trec pe lângă ea. Mică, chircită, cu șindrila 'nvechită de vac, putredă, sub cerul cețos de toamnă, pare tristă. Toată ziua dau târcoale ciori și stâncuțe peștrițe, ciocănind și cărâind, în turla-i strămbă; iar de cu seara până'n zori tipă 'ntruna a jale și a moarte sumedenie de ciuvici, de bufnițe.

Când le aude cineva, mai de departe, nu prea le bagă în seamă. Dar când pleacă omul la drum și-i cântă'n față, atunci de, e altfel, îl intristează, îi vară ghimpii 'ngrijorării 'n suflet.

De aceea, când, trecând prin dreptu-i, cei nouă au fost izbiți în urechi de că-râitul lor, și-au făcut cruci infrișoși.

— Când cântă ciuvica omului plecat la drum, nu-i bine! crăcnește Năstase Rouă, în gândurarea tuturor.

He pe călugărul Timotei, jumătate mort de frică. El tremura tot.

Fericiți că descoperiseră pe unul caștăie ceva, soldații îl legară și porniră spre Corcea, lăsând pe morți în paza sătenilor.

Câteva lumânări fură aprinse, iar clopotele începură să bată jalnic, ducând vestea celor din Corcea că mitropolitul Antim a fost ucis la poala Turturilor, iar bătrânei din Zvezda răspunsul că darurile ce-ni dăduse lângă han, nu vor mai ajunge în mâna lui Metodie..

VICTOR EFTIMIU

— Cobeste părdalnică! oftă Grigore Poponete.

— Miroase a mort! vorbi și Ionică Mohanu.

— Păi sunt destui morți sub cruci, în juru' bisericii! Noi n'om marosi a hoit, ce Dumnezău?... răspunse Mihăilă Tandură.

— Suntem doar tineri! Nouă să ne cânte cucu și ciocărlia a dragoste și a noroc! Închee un flăcău din neamul Piloilor.

— Vezi bine c'asa! Să ne cânte cucu! mormăiră, ca dascăli 'n străni, ceilalți, luându-și inimă.

— Da' nu acu, ci la primăvară! îndrăzni să șoptească, așa, nu știu cum, în răs, or a presimțire a rău, unul Zbanghină, măi închis la fire.

— Atunci, vezi bine! săriră ceilalți toți cu gura.

Și Zbanghină, poreclit Mormântu, că'n-jură la toată vorba de el, nu se lăsă și-și dete pe față posomorala sufletului:

— Da' până'tunci ne a cântat ciuvica.

— Ne-a cântat a moarte! îndrăzni să zică Năstase Rouă.

— Ne-a cântat a mormânt, frate-meu! șopti Poponete.

— A cântat lu' Zbanghină! L-a zărit pe el și i-a cântat cântecu! răsă al Piloilului.

— Ba n'a cântat nici pentru mine, nici a mormânt! Cui cântă cucuveaua din clopotniță n're parte de dangătu' ei la moarte! I-a cântat ea 'n locu' aramei sfinte! vorbi hotărât, ciudos Zbanghină.

— Să ne facem cruci, fraților, acu, cât trăim, apăsât, colea pe piept, că cine știe, dacă'om avea parte de câte una la cap! îndemnă Tandură.

— Să ne facem, apoi să fluerăm și să ne vedem de cale! Ce Dumnezău, doar nu ne-om pune să bocim pentru că ne-a cântat o pustie de cucuvea.

O fi cântat și de capu' ei, nu numai d'el nostru. I s'o fi'implinit ei veleatu! își luă inima 'n dinți, să dea curagiu tovarășilor, Piloiaș.

— He! Așa să fie! îngână morocănos Zbanghină. Eu unu' însă crez, că n'o să fie bine cu noi. Ce? Dumnezău singur știe! O cădea vre'un copac pe vr'unu' din noi, o atuneca poate careva 'n vre'un hău, o da vre'o fiară peste cine n'o mai avea zile!

— De, așa e soarta omului! Merge tot cu moarte' pe lângă el. Il paște d'aproape și nici cu gându' nu gândește, când îl nimerește! încercă să-i mângăie Poponete.

— Ei, și d'asta trebuie să ne'ntristăm, să jelim ca muerile? întrebă iepășător flăcăul Piloilului. Cine n'o mai avea zile s'o duce. Și ce lucru mare? Se duce mai de vreme unde toți ne-om duce, unu' câte unu'! Da' ce să mai vorbim d'asta?... Măi bine hai să cântăm. Și'n-cepe:

„Foue verde de molotru!

Veni luna tu Sumpetru,

Mi-a lăsat cucu bungetu'

Și presureaua

Vâlceaia

Și mândruța
Potecuța!”

Au pornit acum pe munte, lăsând vale apo' Boisoarei, care aleargă, ca copil, clingurând, zbatându-se pr-stânci, sărind în gălgăituri peste vani, spunegând d'atâta grabă și mântare.

Mai colo hăue Boia năvalnică, va roasă, și mai departe, în câmpia dealuri, Oltul, curgând turbure.

În față scara de munți, urcându-se tot mai sus, până'ajunge ca niște vârciuntite în Coți și'n Badislava; în coame nesfârșite, pierzându-se 'n lămea nețarmurită a șesului.

Sus, tot mai sus, îi purtau pașii, sând jos, tot mai jos, biserica. Și cu se'năltau pe pieptul muntelui, cu parcă se'nălța și ea, cu turla ei crucea strămbă și cu ochii sperioși bătăiți.

Aziată lămurit, or li se părea nu glasul ei înfiorător, vâetându-se, ca piscică, încinsă de dragoste, sărind coperișurile crselor, sau ca un lup mând, în răspântea drumurilor, ca să scape de coaba din spate, nouă zoriau pe luminișul pădurilor, lînd depărtările cu verdele lor de și cu vânățul colțuros al stâncilor.

Boia rămânea mai la o parte, în hohot de valuri, maramă de spuma cîjum de suflet, pornit din senință piscărilor și din umbra dulce a văl izbindu-se de toate stâncile, în drucei mândru și vijelios.

Din ce ureau, din ce brazi păreau trapeși, mai arătoși: dar al aerului mai răcoros, mai liber, mai furcăn. Se'nfigeau mai tare 'n rădăcini, ca poată să lupte cu vânturile aspre, și ruînța lor și-o'nsemnau în zămbet crucea vârfurilor. Ici-colo țâșnau în re, coborând în holborosiri subțirale.

În fund, spre răsărit, vârfurile „Scă „Negoiului” și „Caprei”, cărâbănite un peste altele, innălțând capetele tru ca niște căciuli de ginere. De acolo răsă „Scara” și „Negoiul”, „Buda” „Capra”, cari, în alergăt sălțăret, să se'mpreune în sfântă și vecinică re, câte două-două, ca niște logodă multă vreme depărtați, și Topologul Argeșul, formate din ele, plutesc lina ca somnul însurăteilor, depărtați tot mai tare unul de altul, ferină parcă să nu și strice liniștea și cirea.

Cărarea umbrită de molizi, cu cile lăsate 'n jos, ca aripele unei cecrotindu-și pulșorii dragi; vâlcele pietre albe, sunând ca niște oale nă atingeră vâlurelelor de apă; soarebă minos, cu îmbrățișeri călduroase, ca unei femei dragi; aerul rece și mîrețic, purtau pașii călătorilor, le'nă ochii, le'mbușorau obrazii, le umpliepturile.

Se ridicase mult soarele, punând nuni de aur peste creștetele munților.

*) Apare 'n volumul „Răncuțel”

Pe poteca îngustă, cei nouă mergeau, unul după altul, înșirați, cum merg cați toamna, legați de cozi, cu burdușe de brânză 'n sei. Și'n mersul lor doineau :

„Foae verde bob de bob!
 Cuculeț de Topolog
 Lasă „Clocoticiu” 'n pace
 Și vino pe „Boia” 'n coace
 Și-mi cântă de dor, de foc
 Și să mi le stingi pe toc,
 Că mă ard, mă părjolesc
 Și simț că mă prăpădesc.
 — Fecioruș cu puș' p'obraz,
 Faltă mare de părleaz!
 Facu' nu v'oi v' potoli
 Că n'am viers d'a hăuli,
 C'am avut, da' mi l-a luat
 San Petru mi l-a legat
 S'am rămas găngav și mut
 In zadar aleaz' ascult'!”

O clipă de tăcere cucernică.
 — Dacă ne-afundăm în inima codrilor de brazi! porni vorba Ionică Mohanu.
 — Ca 'ntr'o biserică! împlini Poponete
 — Ca 'ntr'un cimitir! șopti Tandură.
 — Ba ca 'ntr'un mormânt! mormăi Zbanghină.

— Ce vorbă fu asta? întrebă unul.
 — Vorbă de! răspunse nu știu care.
 — Care-a zis-o?
 — Care? Fratele Mormânt!
 — Mă! Par'că-i o coabe!
 — Par'că-i glasu' cucuvelei!
 Au ajuns. Într'o poeniță au durat din grabă o cocergă, bătănd două furci în pământul scobit, punând o cosoroabă peste ele și apoi căpriori de lemne și de crăci din ea, iar pe d'asupra-le scoarțe de brad. Și-au pus mălaiul și merindele prin colțuri, au înfiripat o cujbă pentru fierț mămăliga, în tucii mare, purtat în spinare de fratele mormânt și s'au aşternut la doborit brazi.
 Din reșina, ce curgea prin zdrelitura tulpinelor, — lacrimi de durere, schimbare'n bucurie, la văzul soarelui drag, — apădia mirosu-i dulceag și miresmatic. Bucurie, amestecată cu durere, arăta căldura de brazi, legănându-și crăcile și tulpinele, cari trozniau, în căderea lor, — bucurie îndurerată țâșni! și din suflere lucrătorilor, în viersul nespus de tînos:

„Frunză verde de negară!
 De-ar veni mai iute-a vără,
 Să mă urc la munte iară,
 S'uz cânt prin brazi bătănd,
 Păsărelele cântând!
 Foae verde măr tomat!
 La munte dac'am urcat
 Vântu' mi s'a măniat
 Și-a adus din răi furtund,
 Frunzele din fagi adund.
 Și mi le poartă buiac,
 Vremii bune-i dă de hac
 Și-mi începe vijelia,
 Să le fii acu pustia!”

— Munte, toamna, zilele sunt scurte de și nopțile lungi. Mai ales fețele din răsarit, scăldate până la amiaz în soare, se umbresc, de vreme de tot, în câmpuri legănite de vârfuri de brad. Aerul era acum limpede, albastru. Ci-erul era ca într'o carte. Nici o pată de nor, nici soarele călduț, despiciându-l în două, sorbind grosul aerului, cum arde o gură lacomă spuma de pe lapte, rămânând subțire, tot mai subțire. Cândăna și 'n tot locul lumina zilei

strălucеște și înveselește: nicăeri pece-
 tea ei nu și arată mai mult mărăția și
 nu stăruie mai neclintit, ca'n sânul unu'
 desis de brazi.

Pluția'n jur atâta miros de unt de brad, ca și cum soarele ar fi fost un glob de foc, încins de tămăe și de zmirnă. Și se'nțeția pripială, aducea a ploae. Și la munte norii nu se lasă să fie aștep-
 tați, vin cu nepusă masă; iar dacă stră-
 iesc ei mai mult pe creștetul piscurilor
 și răzbufnesc umezială văile, îndată 'n-
 ghiată aburul lor, ca sângele din vinele
 unui cal, după goană nebunatică, lăsat
 în bătaea vantului. Și pe loc zăpada al-
 bește vârfurile dealurilor, pe când în
 vale, prin sate, e tot soare și cald ca
 vara.

Suflă Băltărețul, aducând cu el ostire
 de nori.

Și pe dată pornеște vijelia. Cei nouă
 se'ncredunță, oftează și pornesc spoveda-
 nta sufletelor:
 — N'am avut noroc, fraților!
 — Am pornit cu stângu 'nnainte!
 — Ne-a cântat părădnica de cucuvea!
 — Amară viață și-a noastră! Când să
 zici Dumnezeu ajută, atunci te opințești și
 rămâi în drum, ca o căruță ruptă 'n loc!
 — Mai bine de ai dela oraș!

— Stau în casă, la umbră, la căldură,
 hat cu ciocanu', cos cu aci', dau cu rin-
 deaua și le vine banu și mai ușor și mai
 iute.

— Pe copiii mei îi fac meseriaș, stu-
 bași or ce, numă' cu toporu' nu-i mai las!
 — Așa, așa' zic toți. Ajunge ce pătîmim
 noi: să trăiască ei mai înlesniți.
 Și la toate văicărelile lor pune vârf in-
 jurătura lui Zbanghină.

Și bate vântul și plouă necontenit va-
 luri de apă. Cei nouă lasă lucrul, fac
 șanțuri în jurul bordeiului, se aciuiază
 apoi în el, bolborosind ciudoși:

— Dacă stăm ca lehrzele!
 — Stăm, star'ar să stea vremea rea!
 — Ți-că găș't! A fost mult până'n 'nce-
 put pustia, că știe ea să ție apoi tără-
 rae lungă!

— Ba, că, de cât așa, mai bine-ă
 ninge!

— Mai bine, vezi c'asa! În ploae nu
 poți să stai, că te face ciuciulete, da' pe
 ninisoare tai de tot!

— Tai să te 'ncălzești!
 — Și sporește lucru'!

Și, după vorba fiecăruia, răsuna bloc-
 corodială, în chip de'njurătură, d lui
 Zbanghină.

— Da' ce-i cu tine, că nu îți mai tace
 gura, frate mormânt?

— Nu-mi tace, cum nu țace nici a cu-
 cuvelei.

— Ce? Blăznești, or aiurezi?

— Ba de loc! N'o auziți? Și-i mai tra-
 ge o injurătură.

De necaz, de urit și, ca să prinză un
 pic de inimă, cei nouă încep să cânte:

„Foae verde foi de mure!
 Arde-te-ar focu' pădure
 Și mi-ai cădea sub topor,
 Cum cade neica de dor,
 Să se facă drum prin tine,
 Să iasă focu' din mine
 Să se ducă unde-i vine!
 Arză copacii din tine,
 Cum arde inima 'n mine!”

Brazii se legăneau, ca o manta mare,
 verde, în mersul grăbit, pe șoldurile unui

voevod. Intre verdeața codrilor cetinoși
 și 'ntre 'ntunecimea cerului, se stricoa-
 ră carcorul unei ape mari, împărțindu-i
 valurile 'n două, o fâșie alburie de lumina,
 care prevestește gerul.

S'au tânguit, cât s'au tânguit, vânturi-
 le pe scobiturile dintre piscuri, șuerând,
 gemând, urlând, și, răcindu-se aerul, a
 'nceput să fulgule. Și ningea des, cu fulgi
 tot mai mari.

Cerul posomorit părea o treanță, îm-
 băcsită de apă, avea înfașurarea unei
 mări inviforate, frământate de furtună.

Munții își înălțau coamele aspre,
 mohorite, albe sus și mai negre jos, ca
 niște frunzi cu tistimelul negru, sub
 mărămi: semn al amărăciunii sufle-
 tești.

Norii deși, joși de tot, negri, se 'nvăl-
 mășesc peste ei, aci urcându-se 'n capul
 lor, aci coborându-se pe poale, par'că s'ar
 fi 'ncelestat la luptă cu ei, când biruin-
 du-i, când fiind biruiți.

Acoperiți de zăpadă, brazii tăceau ru-
 sinăți, înbătrăniți dintr'odată; iar fagii,
 cu crăcile plecate, păreau niște ciori, pur-
 tând în giare o pradă stinsă de viață,
 împrăștiind și unii și alții, și brazi și
 fagi, o suferință, la care nu se așteptau.

Tăcuți, posaci, chirciți, ca și munții
 din preajmă-le, ca și brazii din fața lor,
 cei nouă stau în covergă în jurul focu-
 lui. Când și când icnește câte unul!

— Acu ce ne facem?
 — Ne 'ngropăm de vii aci!
 — Fără cruce la cap!
 — Fără dangăt de clopot!
 — Vezi cucuveaua?! ..

Și'n urechile lor prinse să răsune gla-
 sul cobitor, iar în inimi să-i înțepie lu-
 ciul spăimântător al ochilor ei, cătând
 numai pradă, zărind numai moarte. Și
 adorm cu moartea 'n suflere într'un
 târziu.

S'a făcut zăpada aproape d'un metru
 până dimineața. Și ningea mereu, s'a lă-
 sat frig.

Din spre munți veniau urlete de lupi,
 aproape, tot mai aproape, Foamea și mi-
 rosul de carne vie i-a atras până la co-
 vergă. Stau la ușa ei clănțănind, chelă-
 lăind îngrozitor.

Au trecut așa vre-o două zile. Focul
 a 'nceput să pălpăie rar, și lemne nu mai
 erau de loc. De mâncare răbdau, dar de
 frig nu era chip. Ce să se facă?

— Să iasă unu' din noi, să se ia lupii
 după el, și săltați s'aducă vrescuri.

— Care?...
 — Să tragem la șorți!

A căzut șorțul pe Zbanghină.

— Ție țî-a cântat cucuveaua, frate!

— Mi-o fi cântat, nu zic ba! Da' voi ce
 v'îți face? ..

— Ce ne-o milui ai de sus! Om muri
 toți d'odată; or unu' câte unu' cine
 știe?! ..

— Să ieșim cu toții d'odată, să ne
 luăm la luptă cu jiganiile! Îngaimă
 Mormânt.

— Ba, de cât toți odată, mai bine unu'
 câte unu' până la sfârșit! ziseră mai toți.

— Vorba e că trebuie să facem acu rōst
 de lemne!

— Te du, frate Mormânt cu Dumnezău!

— Da' să te duci cât mai departe!

— Să te zbați cât fi putea și să fugi
 mereu!

— Poate-i birui și te 'ntorci cu bine!

Zbanghină clatină din cap, aruncă o uitătură cruntă spre cei opt, a ceștă, a blestem, Luă apoi toporul și, făcându-și cruce, deschide ușa covergii și ieșe afară izbînd cu furie în stînga și în dreapta, în față și înapoi.

Zăpada mare împiedică mersul. Omul, mai înalt, luptă cu omătul, pe când lupii se duc tot afund. Și cu afundătura lor toporul cade greu. În jurul fiarei moarte cele vii forfotă o clipă, apoi, din sfîșierea ei, încep să se sfîșie între ele. Și Zbanghină a săltat și s'a depărtat, dar în curînd se desmeticesc din hărta între ei și se iau după fugar. Ei ajung și iarăși cade toporul greu, despitîndu-și capul unui lup și iară înaintîndu-și cu toții până se lasă după bătaș.

Cei opt ies tiptil din covergă, își fac drum cu greu, tac crăci de braț și se întorc tremurînd și de frig și de frică.

Fac focul, pun căldărea să flărbă și stau galbeni de nemîncare, de neodihnă și de groază, cu inimile abia bătînd.

Afară nîngea, nîngea într'ună. Așa zăpadă timpurie și mare nu văzuse nici unul din ei. Se gîndea la *trîștea* lor.

Tot felul de închipuiri le sfîrșeau capetele, le sfîșiau inimile. Coverga se îngreuna mereu de zăpadă, ușa se astupase. Se lăsase întineric beză înăuntru. Își așteptau moartea în "fiece" clipă. Și ea venea, nu întăria, Venă, ca o cracă uriașă de fag, uscată, înclinciurată de *chicurdă*, sunînd ca niște oase ciocănite între ele, scîncînd, șuerînd.

Și o vedeau cu ochii cei opt, o simțiau cum se apropie, cum le intră în trupuri, cum pune stăpînire pe ei.

De atîta zăpadă, căzuți peste ea, coverga își îndoaie scoarțele de braț, ce o învăluiau. Un troznet scurt la cosorobă, urmat d'un pârăit lung la căpriori, un răzbufnet infundat, un viet pierdut și apoi tăcere. Ca un copac, zvîrlit peste cosciug, coperișul turtise pe cei opt.

S'a așezat moartea pe covergă și s'a prăvălit sub povara ei, or a prăbușit-o stratal gros de omăt? Cei opt au murit cu taina aceasta mare nedeslegată și sufletele lor au rămas zăvorite, cu trupurile la un loc: groază moarte și pentru unele și pentru altele, îngropați vii și morți îngropați.

Cât despre Zbanghină n'a avut parte măcar nici d'asa închipuire de mormînt. Presimțise parcă aceasta, de aceea-l n-jura mereu, or tocmai din pricina aceea nu i-a fost dat să-l învâle adormit, fiindcă-l batjocorea atîta.

Știuse ea cucuveaua de ce le-a cîntat așa stăruitor, la trecerea lor, din clopotniță.

Puțin și din covergă a început să iasă fum. S'au aprins dela foc crăcile de braț și au ars cu ele și trupurile strivite și a ars și pădurea toată în jar, căzînd brazii ca trîzniți și grămădindu-se în căderea lor peste covergă.

Și peste cei opt ca peste întreaga fire nînge încă.

Nînge ajungînd stratal la piept. Și cum cade afară zăpada așa se lasă pe sufletele amărîte din cele nouă case grijile zilei de mîine, presimțind că în toate aceste case n'o să mai fie cruce de bărbat.

Crăciunul a venit și a trecut, cu coplînde, cu carne de porc, cu veselie pentru mulți; cu lacrimi însă fierbinți și neostoite în ochi, cu jale în suflete, cu să-

racie lucie pentru neamurile celor neîntorși.

În primăvară doar o mică scobitură, cu brazi prăvăliți și arși, vestia c'ar fi fost aci o vatră, o groupă ceva. Cine să treacă însă p'aci? Doar pașii grăbiți ai vre'unui cioban! Și de unde să bănuie că aci sta să fie mortuăntul celor opt, pe cari lumea din sat îi credea mîncăți de lupi, ca și pe Zbanghină, ale căruia oase le-a găsit înșirate pe plai, lângă topor și printre coaste și căpătîni de jivine, or poate chiar înecați în valurile Boli.

Și a trecut vreme d'atunci.

Au început pregătiri de război în țară. Soldații săpau la șanțuri de adăpost pe munți, făceau bordee. Un ofițer, găsind locul nimerit aci, adăpostit spre hotar de un deal, cu soare în față, cu apă aproape, porunci să sape în groapa, acoperită de urzici mari, grase. Și săpînd, s'a dat de opt schelete omenești chircite, sfărîmate și arse. Se vedea bine că moartea le fusese fulgerătoare, prinzându-i în jurul unui foc, dela care s'au aprins apoi.

S'a dat sfoară în sat. Și veneau Gău-

janii toți, moșnegi și babe să cunoască pe ai lor. Țineau mînte nenorocirea. Și după țintele dela șerpăre, după amărul după cuțitele dela brău, au cunoscut pe care pe ai lor, părinți, ori frați, plecați cu vre'o treizeci—patruzeci de ani în urmă la lemne de prisacă.

Și întreg dealului acestuia, rămas d'atunci pleșuv, că nu mai crește copac pe el, i s'a zis Mormîntu, nume purtat pe drept și că a murit acolo, mîncat de lupi, fratele Mormîntu și că și-au găsit mormîntul cei opt și că locul acela, slujit ca mormînt, înghebat în grabă pentru zeci și sute de flăcăi, cecerăți de moartea cumplită a retragerii dureroase.

Din coastele lui țâșnesc vre'o opt la voare. Oamenii de azi zic că-s sufletele celor zdrobiți de covergă, îngropați sub ea, fără lumînare și fără dangăt de clopot: cei de mîine, după ce s'o uita de moartea celor nouă, o să spuie însă că lacrămile vitejilor, îngropați acolo, lădza apărare și plaiurilor românești.

1929 Martie 1.

MIHAIL LUNGIANU

ASCENSIUNE

Este vorba despre aceeaș trecere dintr-o poziție socotită inferioară sau numai lipsită de însemnătate socială, la alta ale căreia raze orbitoare atrag pe naivi și încrezători. Nu de o avansare pe cale erarhică, justificată de merite personale, familiale sau numai electorale, dar numai de saltul brusc și nemotivat dintr'un domeniu în altul cu totul de altă natură. De derivația pe care și-o impun unii specialiști modesti, evadînd, mai mult fără drept, în sfîntul domeniu al scrisului. Am cercetat unele cazuri. Lor li se pot adăoga atîtea altele în măsură să dea pe față resorturile aglomerației depe înălțimea ameliitoare a Parnasului.

Unul nou va fi adăogat mai la vale: e vorba despre discuțiunile pe care actualitatea le forțează în presa zilnică în legătură cu unele chestiuni.

Să luăm un singur caz: problema baccalaureatului căreia, dela înstituirea acestui criteriu de alegere a valorilor școlare, i s'au consacrat sute peste sute de coloane. E, fără îndoială, o chestiune care interesează pe mulți — părinți, profesori, candidați, buni Români.

Pașionînd în așa măsură, ea a dat naștere unei întregi literaturi care, de peste 3 luni, se lăfăște în coloanele unor cotidiane — și nu dintre cele necesare. Ce să zic? Toate ar fi bune dacă la discutarea acestei probleme vor fi participat numai împrișinații, sau dacă — măcar de astădată — discuțiunile vor fi fost supuse unei cenzuri stilistice care le va fi redat mai omonești, mai lîgibile.

Din nenorocire lucrurile sunt departe de a se fi petrecut astfel: discuțiunea s'a încins și se ține cu toată inverșunarea. Pe lângă puținii pricepuți și pricepători cari iau parte la ea sau asociat, zi de zi, o sumedenie de persoane care, Dumnezeu știe, de cîtă vreme bat pe

asudate la porțile nemiloase ale scrisului românesc.

Dacă veți fi urmărit-o, îi veți fi văzut o adevărată pacoste de proză rău, de gustător stilizată — semnată totdeauna cu grije mare — numele, pronumele profesioniene, localitatea — o adevărată năvală de articole în măsură să arunce pe piața literară tot atîtea nume de "scriitori".

Natural că fenomenul nu e singular. anchetele și discuțiunile publice se pîntec. Aceiași vînători de privilejii istoricești cu articolul totdeauna în mîna se vor grăbi să-și trimeată — grabită, colaborarea... Și așa mai departe... astădată unele gazete se grăbesc să lăseze, odată cu ultimele noutăți în lumea întregă, și cele din urmă emanățiuni ale focului prometeian... E, de gur, o slujbă pe care nu le-o cerem atît mai mult, cu cît nouii mînuși ai condeiului au fost unși numai glumă, dar în protestele unanime gramaticii și stilului.

Concluzie: mai puține anchete cu tribuțiunea scrisului celor mulți. În cazul — corectarea unor astfel de nîfistări literare ori numai extracțiunile din ele — iată ce poate să năvăla amîntită de nerăbdători la porțile nemuririi.

PAUL I. PAPADOPOLU

CRITICA LITERARA

N. PETRAȘCU:

„Ioan Mincu“

D-l N. Petrașcu, proză bine cunoscutul îndrumător dela „Literatură și artă română“ (1895—1907 incl.) nu putea să facă o faptă mai înaltă decât această prezentare prietenească și obiectivă a marelui său contemporan, arhitectul Ioan Mincu, unul dintre cei mai de frunte reprezentanți ai sufletului și artei, de cea mai pură speță românească.

Lucrarea este formată din 2 părți care se întregesc de minune, una pe alta și anume:

primele peste o sută de pagini închid o caldă și evocatoare povestire a celor mai de seamă momente din trecerea pământeană (1852—1912) a lui Mincu. Se insistă, deosebi, asupra educațiunii sale artistice, asupra felului său de viață, ni sunt arătate pe larg principalele sale călătorii la mănăstirile din Muntenia, apoi: prin străinătate, fixându-se, în același timp, momentul și împrejurările generatoare ale unora dintre momentele care-i poartă numele.

Foarte bine ne este prezentat sufletul lui Mincu astfel:

„...onestitatea ti era așa de adânc plantată în suflet, că, timp de timp de 30 de ani de contact, n-am văzut-o scădând un singur moment, era intangibilă și el o credea ca o însușire firească în orice om...“ (pag. 40).

„...Concepția sa era lentă; până ce luă o formă definitivă, îi trebuiau zile de gândit, de studii, de reflecție. Când lucra pe planșetă, sucia creionul între degete de sute de ori până arca să adauge ceva la ceace era desenat, fiindcă tot ce făcea dânsul, era numai rezultatul gândirii lui...“ (pag. 42).

„...părerile lui erau nestrămutate în fața de toate zilele, cu și în artă...“ (pag. 43).

„...demnitatea lui îi dădea un fel de delicateță față de oricine, față chiar de vederile altor colegi...“, astfel, încât „...pută viața nu l-am auzit niciodată blamând pe un arhitect, chiar când știam că dezaproba complet...“ (pag. 47).

Și câte altele — ușurința cu care, în fața de toate zilele adopta clișee de vorbă, frică de banal, admirația lui pentru cultura franceză, etc. tot atâtea trăsături sufletesti pe cari d. Petrașcu știe să scoată în evidență, presărându-și povestirea, cu retrairi în trecut, cu numeroase amintiri, snoave și întâmplări de haz în măsură nu numai să dea caracterul de definitiv afirmatiunilor d-sale, dar să ne și distreze.

Și expunerea este urmată de o conștientioasă și succintă caracterizare a operei lui Mincu — formată din studii și realizări arhitectonice.

Fără să închidă ochii în fața suferinței artistului, d-sa, numai în 3 pagini, îi caracterizează cu pricepere opera din care, în 64 de pagini, ne va oferi peste 70 de reproduceri în măsură să ne-o facă știută în caracterele ei generale, să ne îndemne s-o identificăm.

Iată de ce am zis că o astfel de lucrare nu poate fi decât o binefăcătoare.

Editată cu toată grija unei fapte mari — ea poate constitui un bun îndreptar pentru formarea gustului pentru frumos atât de scăzut și degradat la noi.

Și încă un câștig: tratând evenimentele în legătură cu epoca post-junimistă — lucrarea de față, prin bogăția de informațiuni istorice, geografice, bibliografice, literare, prin discuțiunile, amintirile, și glumele pe care ni le transmite, prin împrejurările, locurile și oamenii pe cari ni-i face părtași — ridică un vâl prin desimea căruiă numai unii dintre noi putem abia întrezări — ajutați de lupta unor studii îndelungate.

PAUL I. PAPADOPOL

Prof. I. ANDRIEȘESCU:

„Arheologia și istoria veche a Dobrogei“.

(Ed. Așezământul cultural Ion C. Brătianu. Cartea Românească).

D. prof. Andrieșescu este dintre cei dintâi care s'a ocupat, la noi, cu preistoria. Arheolog și epigrafist de seamă el însuși, l-a interesat în cel mai înalt grad necunoscuta acea misterioasă de ceace au fost țările noastre înainte de Istorie. Are aproape un muzeu; face săpături în toată țara, cu o hărnicie apostolică și este creator al catedrei de preistorie, animatorul acestei discipline ingrate, care poate lămuri multe puncte negre chiar din istoria cunoscută, mai mult sau mai puțin, când e vorba de țara noastră.

Dobrogea, de care se ocupă în broșura publicată, a fost cercetată. D. N. Moroșan a descoperit recent, unelte ale omului diluvian, de cremene și de os, împreună cu o faună, numărând viețuitoare ale acelor timpuri.

Instrumentele ca și fauna aparțin, după autor, epocii paleolitice mai noi și anume perioadei căreia, după clasificarea obișnuită în Franța și adoptată de toată lumea i se zice assignaceană, de la numele unei localități, unde s'au găsit urme tipice de industrie amănă și fauna a vremii.

Trecând peste aceste epoce, d. Andrieșescu face constatări foarte importante asupra epocii romane a Dobrogei. Arată locurile pe unde au trecut legiunile în Dacia contra lui Decebal — locuri ce nu corespund cu tradiționalele cătări de până acum. Reproducem acest pasagiu important și original.

„Se știe că Tettius Iulianus, locotenentul lui Domițian, contra Dacilor, — a repercutat o frumoasă victorie. De asemenea și *Marius Luberius Maximus*, guvernator la Moesiei (în timpul războiului cu Dacii, unul din principalii comandanți de armate (ce va lua prizonieră pe sora lui Decebal). Dar iată pasagiul:

„Traian așază la Novac (Șiștov), în fața Zimnicei, legiunea I Italica. La Durostorum cu numeroasele lui sate și burguri getice, printre care Piscul Crasani,

legiunea XI Claudia, și la Troesmis în fața câmpiei dela gurile Siretului și Prutului, legiunea V-a Macedonica.

Până la Traian această ultimă legiune își avusese reședința mai sus pe Dunăre, la Oescus. Tot Traian zidește acum lagăre puternice pentru trupele auxiliare. La Carasium (Hârșova) așază un escadron de cavalerie, ăla (II Hispanorum et Aravacorum) spre a supraveghea întreaga vale a Ialomiței. Și pe malul stâng al Dunărei, la vărsarea aceluiași râu se va face cap de pod armat, instalându-se aci, un *numerus sutorum Sagittariorum*. Mai mult în vechiul centru comercial grecesc de la Barboși, Traian întemeiază un puternic lagăr mixt: atât pentru trupe de infanterie, cât și pentru flota de război a Dunărei, care era aici, și la *Noviodunum* (Isaccea) stațiuni permanente. V. Pârvan este în drept să zică: întreaga Moldovă și Basarabia sudică erau acum anexate la teritoriul și la civilizația romană. În al doilea război cu Dacii spre deosebire de cel dintâi unde procedase ca și mai înainte, pe la Dunărea de mijloc, principala bară este Oescus (în fața confluenței Oltului), principala ofensivă în stânga Dunărei e pe valea Oltului în sus; principala pregătire strategică este în Moesia inferioară: principalele construcții și întemeieri de garnizoane mari legionare ale lui Traian sunt în vederea dominării câmpiei muntene. *Durostorum* și *Troesmis*; ca urmare, fundații urbane foarte importante în aceeași Moesia inferioară: *Nicopolis ad Istrum* în fața Ziuniceii; *Mariastropolis* (la apus de grecesul Odessus (Varna), cheia stăpânirii Răsăritului eleno-roman și puternicul *Abrittus* (Devegichioi) Singurul comemorativ provincial al cuceririi Daciei și ridicat la Răsărit de Durostorum și miazăzi de Axiopolis (vechea fundație a lui Lysimachus) în fața Bărăganului și în inima fostului regat dacic al lui Roles, aliatul lui Crassus și clientul lui Augustus din anii 29—28 a. H. la Adamclissi. Un nou drum roman începând la Marcianopolis și trecând prin *Abrittus* și *Tropaeum*, e clădit prin mijlocul Dobrogei până la gurile Dunărei. Orașele grecești sunt reorganizate și încărcate de favoruri și privilegii: întregul negoț de pește al Deltei e dăruit Histriei; în cotul Dunărei din fața Galaților și dincolo de Barboși, străvechea factorie getogreacă, se pun capetele de pod pentru drumul direct spre Ardeal pe valea Siretului și Trotusului“.

Restul broșurei d-lui prof. Andrieșescu se citește cu multă plăcere și folos.

ION FOTI

no fe

Citiți „GENERAȚIA UNIRII“, cea mai recentă și interesantă revistă politică și socială.

T e a t r u

cronica dramaturgic

TEATRUL NAȚIONAL

„MEȘTERUL MANOLE”, piesă în cinci acte, de LUCIAN BLAGA

O piesă de grea spiritualitate care a spulberat o băruială și a afirmat un dramaturg... Un succes neașteptat, fiindcă, de ce n'am spune-o, chiar și cei mai sinceri admiratori ai poetului și eseistului, se temeau că aceste daruri vor dauna autorului de teatru. Deacuma, d. Blaga va adauga titlurilor de glorie cari l-au confirmat ca un fruntaș al genera-

C. Nottara

ției sale și pe acela de actor dramatic, cu simțul teatrului și cu succese.

Legenda „Mesterului Manole” a fost dramatizată în profunzime, pe o temă simbolică, plină de misticism și poezie. Umanizarea subiectului n'a întrecut cu nimic strictul necesar al sensibilizării ideilor.

Căutând să descopere dincolo de aspectul imediat, sensuri de mit, acestei le-

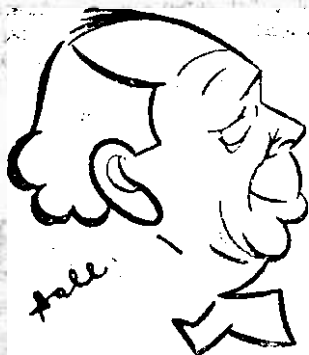
Aura Buzescu

gende, care, după o simplă interpretare filozofică ar simboliza creațiunea prin sacrificiu, autorul a înțeles s'o asemuiască cu Sfânta Eucharistie (acțiunea de grație a creațiunii, după sensul grecesc al cuvântului).

Cum orice idee ca să poată fi adusă la înțelegerea comună trebuie umanizată, d. Blaga, cu un ales simț al teatrului, servind totuși spiritualitatea abstractă a concepției sale, a pus pe erou în mișcare cu cel mai subtil mecanism psihologic, dând pasiunii care îl stăpânea puternică expresie dramatică. Un dramatism

sobru, fără nimic declamator, deși limba e poetică cu sonorități aspre și calde și se întrețese cu imagini alese.

Deși frământată de atâtea gânduri, deși îngreunată în desfășurarea de anumite lungimi puse din dorința de a lumina, acțiunea se desfășoară după planul clasic al pieselor în cinci acte, iar

R. Bulfinschi

invențiunea nu se risipește greoaie spre fast decorativ și agitație scenică, ci răsfrânge viața lăuntrică, coaptă și trudnică. Nu-i piesă mai românească, și care să folosească un material mai smuls din sufletul acestui popor. E o întoarcere,

Gh. Calboreanu

poate prea violent și nemilos operată spre adevărata noastră viață lăuntrică. Gândiți-vă cât de nouă și cu toate astea cât de mare succes a avut „Omul cu mărtoaga”. Nu avea nimic din perfecțiunea teatrului de imitație și cu toate acestea cât era de puternică!

Stângăciile din „Mesterul Manole” încă nu pot avea nimic din stângăciile atâtor autori, pentru că este imperfecțiunea de exprimare pe când la alți erau lipsuri spirituale. (Nici odată n'a fost mai nimerită evitarea de personalități).

De obicei cronica dramatică înseamnă o analiză sau mai curând o critică a operii reprezentate, cu scopul de a lămurii pe cititor asupra valorii piesei ce s'ar întâmpla să vadă; să-i deștepte dorința de a merge la teatru sau să-l îndepune să-și vadă de treabă și să se ducă la cinematograf dacă vrea. Alteori aceste

cronici interesează prin păreriile cronistorului sau a stilului sau, fără nici un scop practic.

Un interimar, care nu face uneori cât oficial prietenesc de a înlocui pe titular când e ocupat sau bolnav, și n'are deci obicinuița teatrului, se entusiasmează sau se infurie, uitând sfaturi despre obiectivitate date binevoitor de prietenul titular. Și de aceea publicul iertă unele exagerări.

Cu conștiința împăcată a spoveditului cel care face aceste însemnări, declară că după ce a pus într'o balanță ce i s'apărut criticabil și în cealaltă ce-i laudabil, s'a văzut silit, în clipa sentinței, să scoată din balanța neagră una sau două și apoi mai multe din cele criticate și să constate la sfârșit că doar din învidie a mai lăsat ceva pentru cei cari iubesc soarele fiindcă are pete.

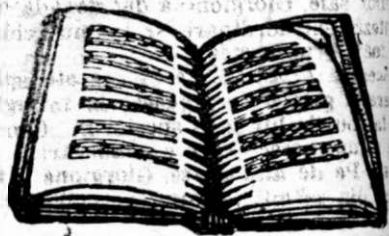

Soare Z. Soare

Actul al treilea ne-a entusiasmă, și actul al patrulea, ar fi avut un succes mare dacă n'ar fi făcut d. regisor greșala (are atâtea calități d. Soare că ne putem îngădui și unele critici!) să creadă că publicul va fi tare induioșat dacă Mesterul Manole își va striga durerea în mijlocul unei trepidante activități de șchelă.

Pentru că se obicinuește să se scrie și despre interpretare, ne conformăm și după ce amintim numele decanilor C. Nottara și I. Petrescu, cari au adevărate creații, nu putem să nu subliniem jocul cald, impresionant și degajat al d-nei. Buzescu și al d-lui Pop Marțian. Cei 12 zidari (număr simbolic, cu atâtea sensuri) erau jucați de elementele cele mai bune ale Teatrului Național și pentru informare citim: Calboreanu, Atanasescu, Theo, Polia, Brancomir, și alți: D. Bulfinski a fost Neagoe Vodă.

D. Blaga și-a înscris numele în Teatrul Românesc, cu dalta, așa cum cu dalta s'acizelat limba și gândirea artei sale.

ION FLOROU

plastica

CONCERT CÂMPENESC

(Înălțimea: 1.10. Lățimea: 1.38. Personagiile în picioare, mărime naturală).

Giorgio Barbarelli, mai cunoscut sub numele de Giorgione s'a născut în 1477, în același an ca și Tițian; dar în vreme ce acesta a trăit aproape un veac, Giorgione a murit la 33 ani în plinătatea geniului său. Giorgione a fost mai ales un pictor de fresce. Venit de tânăr la

da unor adevărate independențe, îndrăz- nind ceace nu fusese făcut până la el; revela artei venețiene adevăratul ei tem- perament într-o formă pe care morală- religioasă o împiedicase până atunci, dar pe care spiritul oarecui desfrănat al Renasterii l'a încurajat,

foarte rare, frescele sale au dispărut a- proape în întregime. Multe din tablourile care i-au fost atribuite au fost recunos- cute ca fiind ale lui Lorenzo Lotto, Pal- ma Vecchio sau Sebastiano del Piombo. Dar în afară de Concertul Câmpenesc, trebuie să mai cităm încă două opere

GEORGIO BARBARELLI: Concert Câmpenesc

Veneția, începuse să decoreze palatele bogătașilor din oraș. În alegerea compozițiilor sale, Giorgione a dat dovada unei fantezii extraordinare și a unui colorit de toată frumusețea.

Această originalitate și această splen- doare a paletelor se regăsesc în întregime în tablourile lui și în special în „Concertul Câmpenesc” care e o adevărată mi- nune. Pe de altă parte, Giorgione a fost unul din primii pictori care a dat dova-

de la o privire la Concertul Câmpenesc, iată ce spunea Theophile Gautier:

„Concertul câmpenesc” al lui Giorgione, acest tablou fără subiect, nu atrage poate prea mult mulțimea, dar fiți siguri că toți aceia cari caută secretele culorii se vor opri multă vreme în fața lui. Se poate spune spre gloria lui Giorgione, că Tițian l'a egalat, dar nu l'a întrecut.”

Operile autentice ale lui Giorgione sunt

foarte rare, frescele sale au dispărut a- proape în întregime. Multe din tablourile care i-au fost atribuite au fost recunos-

cute ca fiind ale lui Lorenzo Lotto, Pal- ma Vecchio sau Sebastiano del Piombo. Dar în afară de Concertul Câmpenesc, trebuie să mai cităm încă două opere

Pe urmă a trecut în mâinile bogatu- lui bancher Jabach. Dar, Ludovic al XIV-lea, văzând acest tablou, și a mani- festat dorința de a-l cumpăra, astfel că acum se află la Muzeul Luvru.

aşa şi-aşa...

GENERAȚIA UNIRII e cea mai recentă revistă politică și socială, sub direcția unui comitet format din d-nii: Ion Inuleț, Ion Nistor, Alexandru Lapedatu, Stelian Popescu și G. Tătărescu.

Generația unirii vrea să fie semnalul de trezire al conștiințelor deviate și punctul de vedere al celor cari înțeleg să lupte pentru apărarea patriotismului încredințat generațiilor viitoare, de ac-tul unirii.

În primul număr au scris d-nii Ion Inuleț (fazele prin care a trecut unirea Basarabiei); Ion Nistor (minoritățile și România, stabilind condițiile de unitate ale statului român); G. Tătărescu (anchetă în Basarabia); Al. P. Necșești (opera de unificare legislativă); apoi Eug. Titeanu, Serbescu, etc.

Dorim trăinicie „Generației unirii”.

C.

ACȚIUNEA MAGHIARA pentru revizuirea tratatului de pace dela Trianon nu întrebuințează numai argumente politice. Până și succesul domnișoarei Simon Böske, din Budapesta nouă „măss Europa” e înfățișat ca o dovadă, că Ungaria nu-și merită soarta de astăzi. Cum să rămână ciuntită țara, care adăpostește o evreică atât de frumoasă? Acelaș lucru se petrece și în literatură. Câțiva autori, printre cari Franz Molnar, de obârșie mai mult sau mai puțin maghiară, au câștigat o grabnică faimă în străinătate. Patriotii de acasă o folosesc în favoarea propagandei lor. O nuvelă mediocră de un scriitor ungar obscur, Biro, a servit marelui actor de cinematograful Emil Jannings ca punct de plecare pentru realizarea unui film american reușit. Ziarele șoviniste de pe malul Dunării aplaudă frenetic, proclamând triumful unui talent maghiar. Era, deci, cel mai potrivit moment, ca și Teatrul Național din Cluj să ajute la creierea acestei atmosfere, jucând o piesă de Fr. Herceg, autorul cunoscut al unor violente pamflete împotriva României. Ceeace s'a și făcut, pentru a arăta lumii întregi, că influența culturii maghiare se resimte încă în Ardealul liberat din robia lui milenară. Felicitările noastre d-lui C. Pavel, fost tenor la Opera din Budapesta, actualmente director al Teatrului Național din Cluj..

POETUL GEORGE A. PETRE pregătește la Oradea un volum de traduceri din versurile lui Ady, chinuitul rapsod al tragicului destin maghiar. S'a scris mult despre Ady în ultima vreme. Criticii însuflețiți l-au proclamat cel mai mare poet al Ungariei moderne. Adevărul e, că nici un alt scriitor al țării sale n'a simțit mai adânc lupta dintre moștenirea turanică a pusteii întelenite și e-lanul unei evadări spre orizonturile deschise ale umanității. Să nădărdim, că această latură a personalității lui Ady se va răsfrânge cu fidelitate în tălmăcirile poetului George A. Petre, că-

roră li se pregătește, după cât se spune, o execuție tipografică deosebit de îngrijită.

CRONICARII literari ai gazetelor pariziene scot împreună, în fiecare an, un soi de almanah al vieții literare, cu cele mai variate contribuțiuni de istoriografie și actualitate. Colecția e intitulată:

„L'ami du lettré”, și se bucură de o răspândire remarcabilă. În volumul pe anul 1929, printre alte note și informații interesante, am descoperit o scurtă privire asupra literaturii românești, iscălită de d. Guillot de Saix, Articolul, care nu trece mult peste trei pagini din cele 330 ale cărții, ar vrea să fie binevoitor. Ne mulțumim și cu atât, deși expunerea e împănată cu greșeli de tipar supărătoare. Deși amestecă laolaltă talente românești reale cu manifestări lipsite de însemnătate. Astfel, alături de succesul răsunător al d-lui Ionel Teodoreanu cu *Medelenii* săi, se pomenește cu elogii despre un oarecare roman al d-lui Ion Pas, pe care vitrina librăriilor noastre l'a înregistrat în cea mai deplină indiferență. Mai departe, obscura revistă *Cugetul liber* a umanitaristului d. Eugen Relgis, un măzgălitor de hârtie ratat, e înfățișată ca o contrapondere a „Gândirei tradiționaliste, redactată de doi scriitori adevărați: Nichifor Crainic și Cezar Petrescu.

În fine când vine vorba despre literatura dramatică, d. Guillot de Saix menționează, pe lângă „Omul cu mățoaga” a d-lui G. Ciprian, o piesă de d-na Sarrina Cassvan, intitulată: „Masca destinului”, care nici n'a fost publicată, nici n'a văzut lumina rampei. E păcat, că atâtă bunăvoință față de literatura românească se irosește din pricina lipsei unei documentări serioase.

Hd.

P. T.

Una din notițele noastre anterioare a avut darul să lămurească pe cititori asupra noii orientări critice pe care „U. L.” înțelege s'o ia: o atitudine absolută, completă, neșovăitoare, nu nouă, nici reformatoare, dar generală și cu adevărat înțelegătoare și artistică. De-aici: gândul nostru de a îmbrățișa totuși, tot felul de înfăptuiri, tot felul de curente. Dorința de a lămuri pe cititori prin notițe ne face să revenim cu unele completări programatice. Astfel — la cele odată comunicate — adăugăm că, în modestele noastre însemnări, nu ne va conduce nici graba, nici goana cu orice preț după senzațional. Nu vom face — prin urmare, tocmai ceiace fac cele mai multe gazete și reviste literare. Mai explicit: nu vom căuta să ne luăm la întrecere cu alți confrăți în reliefaarea unor calități sau în inventarea altora. Nu vom ține cu orice preț să fim la zi, nu ne vom erija în șefi de școală și nu vom invidia titlul de preziciători literari.

Vom face în schimb cu totul altceva: vom nota totul — în condițiunile arătate — chiar dacă dela aparițiunea unei opere vor fi trecut câteva luni.

De-aici rezultă și celalaltă regulă de

conducere: nu ne va interesa — nici pe departe — cancanul ori senzaționalul. Ne deprinși cu cafeneaua literară, pe care nu dorim nici s'o vedem, nici s'o auzim — ne înfioară proastele ei apucături și mai ales crima ce se face de a se închide literatura în atmosfera ei îmbăcșită cu feldefel de fumuri.

Natural că nu ne vor intimidă nici glasurele insinuante ale neputincioșilor care, departe de a ne irita, ne vor pune în tristă situațiune de a-i deplânge...

P.

„MOMENTELE” LUI CARAGIALE
M'am referit altădată la greșeala ce se face de a se împărți volumul intitulat de însuși Caragiale: „Momente, schițe, amintiri” — în două, greșală comisă fără milă, de unele edituri. Deastădată lucrurile se agravează: vânând numai câștigul personal, o cunoscută editură dă, numai din „Momente” două volume a 35 de lei. Vor urma — desigur — alte volume de „schițe” și altele de „amintiri” ridicând valoarea unui singur volum de Caragiale — care, înainte de război, era 1.50 lei — la 210 lei. Domnule editor, aceasta însemnează: de 140 de ori costul inițial.

Doză intervențiuni credem că s'ar putea produce: a familiei care să nu îngăduie mai departe această ciopârțire și a... organelor administrative înscrucinate cu înfrânarea speculei. Cât despre domnii cari vor să neguțitorean studii personale cu privire la diferiții scriitori — n'au decât să și le tipărească în volume separate. Nu de alta dar pentru o bună orientare a publicului cetitor.

P.

POIANA-CAMPINA, „foaie de propagandă culturală a Căminului... înălțarea” din comuna cu acelaș nume, e o interesantă publicațiune pentru popor. Scrisă pe înțelesul celor mulți și fără intențiuni de literatură, modesta gazetă este foarte la locul ei în regiunea petroliferă unde atâtea propagande periculoase s'au încuibat. Scrisă de diferiți reprezentanți ai intelectualismului de acolo sau de aiurea, „Poiana-Cămpina” urzărește un scop mare: indicarea regiunii prin cultură națională. Pentru deplina lui ajungere — credem — ar trebui să țină seamă de cele mai jos:

accentuarea regionalismului prin publicarea de producții, fotografii, cercetări locale;

augumentarea părții pur informativă și publicarea de articole cât se poate de scurte.

VOR APARE: „Firimături” un volum cu nuvele de I. Al. Brătescu-Vănești;

„Paradisul”, a treia parte a „Divine comedii” în traducerea lui Cosbuc și adnotările d-lui prof. Ramiro Ortiz;

„Trențăciul” proză de Otilia Căpătură.

literara

oseama de cuvinte

Lui Jules Renard îi plăcea foarte mult absintul, Doctorul însă îl oprise să mai consume această vătămătoare băutură.

Intr-o zi un prieten îl văzu bând absint și îl admonestă:

— De ce bei? Nu mi-ai spus tu că doctorul ți-a interzis să bei absint?

— Așa e, dar doctorul a murit ieri...

Cu prilejul reprezentării piesei LE PARADIS PERDU într'un orașel din sudul Franței, afișul anunța cu litere de o schioapă:

IN ROLURILE LUI ADAM ȘI EVA
VOR FI CHIAR
ACEIA

CARI LE-AU CREAT!

Intr'un restaurant din Bordeaux, scriitorul Marcel Arnac, comandă o supă.

Chelnerul i-o aduce.

—Nu e destul de caldă! Ia-o înapoi și mai încălzește-o, îi spune Arnac.

Peste 5 minute chelnerul i-o aduce din nou.

Arnac o respinge imediat:

— Ia-o și mai încălzește-o!

Acelaș lucru se mai repetă peste alte 5 minute. În cele din urmă chelnerul protestează:

— Nici nu gustăți din supă și mă trimiteți înapoi! De unde știți că nu e destul de caldă?

— Văd că îți degetele în ea și nu te frige! Până n'ai să scoți degetele din ea ca să nu te ardă, nu primesc supa!

Brânzoiescu, vânător renumit în întreaga țară (vorbim, în deosebi de rechiul regelui) fu întrebat de un prieten al său deputat țărănist, de fel din Ardeal:

— Aseultă, dragă Brânzoiescule, cum ceizi tu, vânatul mare și pe cel mic, când de câte ori pleci la vânătoare, carușele tale sunt umplute numai cu alice mari de lup?

— Ce prost ești, îi răspunde Brânzoiescu clipind șiret; e foarte simplu: pentru vânatul mic apăs mai ușor pe trăgaci și pentru cel mare apăs mai puternic.

Doctorul Y... urma vesel un convoi mortuar la cimitirul Père-Lachaise.

— Este un client? îl întreabă un amic, în glumă.

— Nu, răspunde doctorul cu un surâs de om mulțumit este un... confrate.

bazar

O REVOLUȚIE ÎN FOTOGRAFIE

O descoperire, care va revoluționa în special industria filmului făcând posibilă reproducția imaginilor în culori naturale, fără a se face uz de aparate speciale, a fost cumpărată exclusiv pentru America de către d. Fanenhofer, președintele industriilor filmelor „incorporated” din New-York. Autorul invenției, d. Wolffteide, din Berlin a lucrat douăzeci și cinci de ani pentru rezolvarea acestei probleme, care e visul fotografilor.

Astăzi el a izbit să obție asemenea filme cu un aparat obișnuit, făcând ca print-o serie de procese chimice culorile reale să se degajeze singure din pozitivul și negativul fotografiilor. Acei cari au văzut noile filme colorate au rămas uimiți de reproducerea fidelă a fiecărei culori și a fiecărui ton în parte. Ceea ce face ca această descoperire să fie și mai interesantă e și faptul, că rezultatele se obțin cu ajutorul unor simple substanțe chimice al căror cost e aproape nul față de formidabilele posibilități comerciale la care dă naștere.

caricatura zilei

PRECAUȚIUNE

El: — Mă antrenez zilnic, trăgând cu pistolul.

Ea: — Da? Probabil, vrei să te însori?..

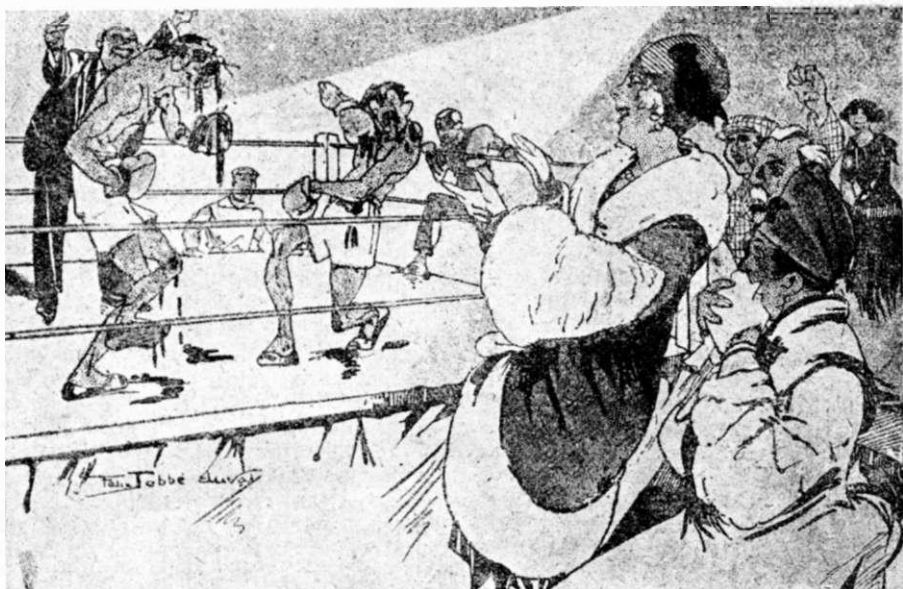
CU MASURĂ...

Doctorul — : Iarăși bei fără măsură..

Pacientul: Nu doctore! beau cu măsură: e o jămătate..

TABLOU MODERN

— Nu-i așa, mamă, că e meciuitor?

(Candide)

Pagini uitate

O OSPĂTĂRIE FANTASTICĂ

de GEORGE RANETTI

Azi m'am desfătat luând parte la un copios și mare banchet. Peste o sută de mii de persoane s'au înfruptat împreună cu mine din aceleași gustoase bucate, și cu toate astea aș putea zice — vorba aluia — că am făcut chef de unul singur, de ocrece eu am stat în odăia mea de lucru, pe când ceilalți comensali s'au delectat cu aceleași plăceri gastronomice pe unde au putut fiecare: unul în patul lui de odihnă, alții în atelierul de muncă, pe banca, unui tramvai, la tejeheaua unei prăvălii, pe fotoliul unui birou de ministru, ș. s. m. d.

Lămurește: La banchetul acesta memorabil s'a servit o hrană pur intelectuală. Dar ce bogată și variată listă de bucate! Și substanțială și delicată, pentru toate gusturile.

Lămurește și mai bine: banchetul de care e vorba a constat din citirea zărilor „Universul”.

Să nu vă lăsați după unii căi spun că „Universul” este o ospătărie exclusiv populară. Mare eroare. Ospătăria „Universul” hrănește azi mîntea și sufletul unei considerabile legiuni de clienți recrutați din toate clasele societății noastre: dela țărănul popular știutor de carte, — căci sunt și rarități d'astea în România, — până la profesorul universitar îndopat cu toată știința de pe lume, dela microscopicul leguitor până la ministru, toți avocați, studenți, moșe, popi, pfițeri, milionari, impușcă-franc, negustori mari, ingineri tăetori de țene, bărbați politici Huștri, „nemtoaice de copii” ca și distinse doamne din înalta societate, toți și toate se întâlnesc la „Universul” ca într-unul din acele vaste Duvaluri pariziene, unde mușterii de orice condițiune socială pot găsi îndesatul foamei lor.

Dar, să vă descriu în câteva cuvinte cheful de unul singur, pe care mi l'am oferit în tovărășia altor peste o sută de mii de persoane, citind „Universul”.

După ce Marion mi-a oferit un mic aperitiv care m'a pus în bună dispoziție, m'am așezat la masă. Era așa de împodobită cu bunătăți de tot felul, că nu știai cu ce să începi, înainte de a te hotărî să te pui serios pe mîncat, le mînceai pe toate, cu ochii. Din informațiile „Universului”, mezehicuri amestecate, un sôiu de „ghemiște” în care găsești de toate, n'a mai rămas nici o fărâmiță: le am devorat pe toate.

Apoi ce delicioase entrefileuri! Un personal de serviciu de elită alcătuit din d-nii: Mestugeanu, talentatul „maître d'hotel” Procopiu, Scurtu, Marian, Tîscu, Tamasu, Marinescu, Rusănescu, Cosco, Metaxa, etc., etc., treceau neobosiți cu farfuriile încărcate din belșug pe dinaintea fiecărui oaspe și farfuriile se goleau într-o clipă, dar iar se umpleau, iar se goleau, și nu se mai isprăveau.

Am digerat apoi cu multă poftă articolele de fond ale acestei adevărate sar-

bători culinare, mîncări substanțiale și eminentemente nutritive, din cari nu lipsește încori nici sarea și nici piperul, și mi'ndeplinesc o datorie aducînd laude aceluia cari le gătesc zilnic: iscusiții L. Popescu și Al. Hodos.

Prăjiturile au fost servite de neîntrecutul fabricant de delicatese Al. Vlahuță. Se topeau în gură... ba nu, în inimă! — nu altceva.

Ion Gorun a venit pe urmă cu tava de bomboane, unele dulci, altele acrișoare delicioase și unele și altele.

Șampania spumoasă, picantă și generoasă a fost turnată în cupele cu aviditate întinse de către Iancu L. Caragiale. Oh, acele „Momente” de delicia nu le voi uita niciodată.

La cafea s'a încins un tînfas extraordinar: doamna Laura Vîrmpa mi a vorbit despre chestii feminine, și eu nu mă mai satur când mi se vorbește de chestiile feminine, d. Alexandrescu Dorna mi a povestit toate reprezentațiile teatrale ce s'au dat în București d. G. Cristodorescu m'a pus în curent cu mișcarea economică comercialo-agricolo-industrială din țară și din lume, o amabilă doamnă a vorbit cu mine despre mode... În sfîrșit, ce să vă mai spun? Desertul și disertațiile celor dela „Universul” m'au mulțumit cu desăvîrșire.

Deși mă nutrisem numai cu mîncări usoare de mistuit toși — conform datinei — zic: Hai, acum să facem puțină mișcare după masă!

S'oi fi văzut atunci, doamnelor și domnilor, domnișoarelor și băieților, ș'oi fi văzut căți se îmbulzeau să mă condacă la plimbare! D. I. G. Duca „cicerone” șef, m'a dus pe sus prin întreaga Europă explicîndu-mi cu rost cu deamănuntul, toată politica înaltă internațională de care habar n'avusesem până în momentul când venisem la banchetul „Universului”.

D'abia sfîrșii cu d. Duca, și hop Radu D. Rosetti, poetul sufletelor primăvăratiche, mi a înhăț de un braț și mă purtă prin Anglia, Italia, Egipt, și nu mai știu pe unde, căci o călătorie de plăcere în tovărășia unui asemenea „ghid” și sentimental și spiritual e un fel de vrajă care te uluște.

Și credeți că isprăvii cu astea? Ași!... O duzină de inși sinandicosi, cari nu s'au recomandat că sunt corespondenții telegrafici ai „Universului”, s'au grăbit să se ofere imediat spre a mă pune în cunoștință de tot ce se întîmplă la Viena, Budapesta, Roma, Sofia, Petersburg, Londra, Belgrad, Paris, Constantinopole, într'un câvînt de tot ce se petrece pe suprafața mapamondului.

M'am coborât pe urmă în subsolurile „Universului”, cărora nu știu de ce li se spune „atelier tipografice”. Ar trebui să li se zică mai nimerit: „stupi”. Stupi de albine modesto, harnice, neobosite, cari

„culeg” neconținut și așează în faguri simetrici mierea adunată dela flori!

După ce mă hrăni sufleteste ca un împărat, după ce băuiu „Champagne Caragiale-extra-Dry”, după ce ascultai o conversație enciclopedică și interesantă, după ce văzui și citai toate și mă preumblai prin toate colțurile pămîntului, mă retrăsei în cabinetul de lectură al marelui ospătării „Universul”, unde răsfoii cu plăcere niște romane de senzație, fără a neglija — printre picături — să-mi notez câteva adrese folositoare dintre numeroasele placarde cu anunțuri de care erau tixiți pereții somptuosului salon, pereți tapetați cu deosebită pricepere a artei decortive de desnatorul Vespasian.

În sfîrșit, banchetul se isprăvise. Cio-căni în masă și cerui socoteala.

— Cinci parale! mi răspunse chiar proprietarul ospătării „Universul”, d. Dumitrescu Cîmpina.

— Cât cinci sutare? reintrebai eu, crezînd că n'am înțeles bine.

— Nu, cinci bani, domnule, numai cinci centime...

— Vrei să-ți bați joc de mine domnule? Apoi am mîncat aici toate...

Pardon, afară de... șpanec, l'am șters de pe listă! replică d. proprietar Dumitrescu-Cîmpina.

— Și nu mai cinci parale?

— Numai atât!

— Poftim, bombăni eu, trîntind furios pe masă o mică monedă găurită de nichel, asta-i chilipir, domnule, nu mai e banchet!...

Și pe când ieșeam pe ușe umilit, — leventul patron al ospătării adăugă salutîndu-mă grațios:

— Am uitat să vă spun, domnule client, că în suma aceasta de cinci bani intră și perspectiva, pentru onorajii noștri clienți credincioși d'a câștiga, la sfîrșitul anului, o vilă la Sincia, câte o pereche de case în principalele orase ale țării, trăsuri, automobile, gramofone, ceasornice de aur, mașini de cusut...

Nu știu ce a mai spus d. Dumitrescu-Cîmpina, căci am plecat dela ospătăria „Universul” uluit, cu încredințarea că visez cu ochii deschiși ceva nemaipomenit.

Publicată în „Universul” la 1909.

carti redacte in extrase

VIATA AMOROASA A DUCelui DE RICHELIEU

(POVESTITA DE EL INSUSI)

Ducele Armand de Richelieu, mareșal de Franța, și nepot de descendență directă al marelui cardinal din prima jumătate a veacului XVI, rămâne în istoria Franței, și mai ales în istoria aventurilor galante, a acestei țări, una din cele mai bizare figuri de cavalier seducător.

În rândurile ce urmează, se va putea cunoaște în trăsături generale, viața plină de dragoste și fapte de arme a acestui don Juan răsfățat de soartă, și ajutat de larga simpatie a aristocrației, încălecat pe cele 2 veacuri de fast și de iubire: XVII și XVIII

UN DEBUT ÎN LUME

Născut la 1690 și rămas de mic copil de mamă, ducele Armand de Richelieu primi o creștere severă impusă de mama sa vitregă — care nu-l iubea de

nenunoscând decât uzul și exigențele unei familii sale se găsi completat și desorientat atunci când, tânăr de treburii să-și facă debutul în înalta societate.

La ocazia de Bourgogne, dând un bal la domiciliul ei, care era însuși Reședința Soarelui, găsi cu cale să invite și pe ducele de Richelieu la acel bal.

Bicheta cerea ca ducesa de Bourgogne, în calitate de principesă moștenitoare a tronului Franței — să deschidă drumul menestrelor cu un duce sau cu un prinț. În consecință alese pe ducele de Brissac.

Unul din aceste baluri, cerea ca partener al ales de dansatoare, să întoarcă invitația — în menuetul următor — celei mai onora cu alegerea sa.

Or, ducele de Brissac în loc să se supună acestui protocol se îndreptă către o altă doamnă cu care dansa menuetul. Acest fapt care produse adevărată conchiară în sala de bal — dădu prilejul tânărului duce de Richelieu să-și plaseze primul său de cavalier înăscut: Fiind în fața menuetului doamna cu care dansa de Brissac, în loc să-i întoarcă invitația acelei doamne, se duse să ia la dans pe însăși ducesa de Bourgogne, comportându-se cu o atitudine distrată a ducelui gafat.

Și se adresă către ducesa de Bourgogne:

„Am vezi permite Doamnă, să repar o greșală a amicului meu Brissac.”

„Căci glumă a timidului adolescent înmănoară, care putea fi lăsată drept apartenență, făcu pe toată lumea să admira prezența de spirit a acestui debutant.”

De la acea dată, cariera de om de seamă a ducelui de Richelieu se deschise în domeniul de promisiuni ispititoare, condus pe căile ciudațe și surprinzătoare ale fimei cavalerești.

Pe o multă vreme după prima serie de experiențe de „prim amorez” al societății de înfrățire, trebuia să-și dea în vedere diferite inconsecvențe și asiduități curtențioare, pe lângă altele să se adreseze la ducesa de Bourgogne.

Și se închis la închisoarea Bastiliei

din ordinul regelui, spre a i se da prilejul de a reflecta mai în liniște, asupra hotărârilor dintre ceace-ți este și ce nu-ți este îngăduit să faci, când ai cinstea să fi poftit la balurile, la ospetele, și chiar în apartamentele private ale Curții.

DOAMNA X

Văzând că insistențele deplasate în jurul unei principese, nu duc la alt rezultat decât la compromiterea acesteia, și la... Bastilia, junele cavalier se hotărî să se mângâie în brațele unei prea frumoase și elegante doamne, pe care istoria amoroasă n'a vrut s'o treacă la posteritate, cu adevăratul său nume.

Ne putând s'o distingem din lanțul — destul de lung — al aventurilor cari înfloresc viața acestui favorit al soartei, o vom numi pur și simplu Doamna X, și vom spune despre ea că a scăpat de urgența amenințătoare a soțului ei (care o surprinsese în brațele ducelui) numai datorită prezenței de spirit a amantului...

Căci Richelieu, fără să se sinchisească de intrarea intempestivă a bărbatului încornorat, continua cu insistențele sale amoroase:

— „... A, nu se poate să mă refuzi!... Dacă așa cere jocul la care ai luat parte și la care ai pierdut, trebuie să-ți respecti obligațiunea!... Prin urmare trebuie să te lași sărutată!...”

Soțul care cu siguranță că nu era atât de dobitoc pe cât ar fi vrut să pară, se arătă totuși mulțumit că i se dădu prilejul să evite încrucișarea spadei sale cu tânărul seducător al doamnei X.

Și se adresă, cu o liniște silită, soției necredincioase:

— „De sigur, draga mea, partenerul duminical de joc are perfectă dreptate. În consecință trebuie să-ți achiziți datoria!...”

Și în adevăr, pentru prezența sa de spirit „partenerul doamnei” știu să-și ia răsplata nu numai dela adoratoarea în chestie, ci și dela multe alte subiecte atrase de faima de cuceritor a tânărului duce.

O DUCESA INCANTATOARE

Ducesa de Mantes — femeie îmbibată de cele mai contrazicătoare principii în materie conjugală și extra-conjugală, — păstra soțului său o dragoste respectuoasă, fără să desconsidere cu tot dinadinsul insistențele amoroase ale ducelui de Richelieu.

Și aceasta nu atât din pricina unei

fascinațiuni directe — așa cum sufereau și celelalte doamne din înalta societate — cât mai ales din convingerea (falsă, fiindcă rește) că faimosul seducător, era amantul principesei moștenitoare, ducesa de Bourgogne. Totuși, această femeie de principii — deși tânără și frumoasă — știu să respingă mai multe atacuri pline de înșelăciune îndrăzneală din partea „favoritului Al tei Sale” reușind să rămână — ceea ce spera până la urmă — credincioasă ducelui de Mantes. Dar o farsă copilărească, pusă la cale de prietenii ducelui, se făcu din fidelitatea acesteia, un piedestal, pe care vigurosul seducător ridică un nou monument de dragoste și poate unul din cele mai durabile.

La una din moștile ducesei de Mantes, unde se află invitat și ducele de Richelieu, câteva doamne glumete, și au apropiat noaptea de camera unde dormea și mandicosul musafir, și luminând văzulul duhul cu lumini pălpăitoare, începură să strige, cât le țineau gura: „Eoc! foc! foc!”

Bietul duce, care toată ziua nu făcuse altceva de cât să intruzeze pe cavalerii noi naobosit, trezit din primul somn după miezul nopții, sări din pat speriat, și fu numai în cămașă de noapte de alungul unei galerii care ducea direct în dormitorul gazdei.

Ca omul la primejdie, dădu busna în camera ducesei de Mantes, neștiind ce face, și neștiind ce proporții va lua „incendiuul” care lumina curtea castelului.

Neștiind nimeni în această piesă, unde se refugiase fără voia lui, începu să se liniștească și să-și dea seama că alarma dată de acele strigăte disperate: „foc! foc!” nu corespundea situației reale.

Și lumina se stinse încet, și șgomotul din curte se risipi, iar luna rămase singură să albească cu străvechea sa insomnie, inferiorul parcului și al castelului de la moșia ducesei de Mantes.

Cum tânărul „sinistru” în cămașă de noapte (de mătase, firește) înțelese că a fost victima unei farse femeiești, și cum socoti că cel mai bun lucru ce avea de făcut, era să se întoarcă în camera lui, se găsi deodată surprins de niște pași grăbiți și de niște răsete timidești, cari veneau din acelaș coridor pe unde fugise el cu câteva minute înainte.

Și pentru a nu fi găsit în halul acela de către persoanele cari tocmai ajunseseră la ușă apartamentului, Richelieu se aruncă în pățul d-nei de Mantes, (fără să știe al cui era acel pat, și se ascunse sub mângăioasa plapomă de mătase,

Dar minune: între persoanele ce se găseau acum aproape de patul ospitalier, distinse, cu precizie glasul de cristal al ducesei, care, mulțumind însoțitorilor sale ce nu mai conțineau cu răsul la adresa victimei incendiate („ași fi curioasă să știu — spunea una din ele — unde o fi fugit cavalerul...”), le spuse noaptea bună, și le dădu sfatul să se retragă „căci e târziu!”

Doamnele se retraseră, după câteva minute se retrase și cameriera, iar doamna de Mantes rămase singură în aromatoarea toaletă a nopții, și în puterea obsesiunilor sale nevinovate...

Și când după stinsul luminei din dormitor — se vâri sub plapoma care acoperea pe intrusul cu inima cât un purice — un țipăt surd tăie liniștea camerei poleite de lună

„Taci, sunt eu, nu țipa, sunt eu, Richelieu, care te iubește, care te adoră și pe care întâmplarea fericită și farsa prietenilor dumitale, l-au adus aproape de d-ta!”

D-na de Mantes, speriată și stupefiată, voi să sune. Ducele îi prinse mâna. Tânăra doamnă începu să plângă, implorând pe duce să se retragă. Drept răspuns, ducesa se simți strânsă nebuneste în brațe. Încercă să lupte, să amenințe, să strige... — „Te rog să taci!” îi spuse ducele. — Nu-ntelegi că dacă ar auzi cineva ce se petrece aci, ai fi definitiv compromisă, oricât ai încerca să explici lucrurile? Nimeni nu ar crede ce ai spune!... Te iubesc, te ador!... te ador!”

Și amorul — combătut atâta vreme de această biată femeie „cinstită” triumfă asupra castității sale, care după câteva suspine și regrete pentru virtutea expirată, se lasă în voia soartei și a marelui ei seducător!...

IARAȘI ALTEȚA SA REGALA

Câteva săptămâni petrecute la această moșie superbă, și câteva nopți de dragoste în apartamentul doamnei de Mantes, se scurseră atât de iute, în cât reînnoarea la Paris a cavalerului, fu un adevărat dezastre pentru amantii.

Dar cum ochii ce nu se văd încep să se uite, și cum „on revient toujours à son premier amour” tânărul Richelieu, porni iarăși pe căile înflorate ale întâilor sale îndobduri sentimentale, și descinse inopinat și intempestiv la poarta inimei principesei moștenitoare, ducesa de Bourgogne.

Aceasta însă, femeie de tact și de frumocasă ținută sufletească, găsi cu ea să țină bine zăvorâtă poarta inimei, lăsând totuși pe înflăcăratul amoretz să bată mereu în ea, amuzându-se (poate chiar străbătută de regretul unei asemenea atitudini forțate) de a-l vedea dând atacuri disperate, fără nici un succes efectiv, și fără nici un progres efectiv!...

Dar Regele veghea!

Și pentru a-l mai tempera puțin în avântul său nețărâmurit, sfătui pe părinții tânărului duce, să-l însore.

Și tânărul se însură (silit de părinți și de dorința-poruncă a Regelui) hotărât să nu devie bărbat de cât numai cu numele, pentru inocenta și drăguța sa soție, născută domnișoară de Noailles.

Iar după ce nuntă se înfăptui cu tot fastul și bucuria impuse de un asemenea eveniment, ginerele — în loc să-și facă datoria conjugată potrivit legilor firești și bisericesti, continua să dea a-

tacuri disperate de dragoste, la inima principesei de Bourgogne!.

Și a urmat ceea ce era de prevăzut, față de temerara atitudine a acestui cavaler tâzdrăvan: Ordin regal de întemnițare la Bastilia!...

DIN NOU LA BASTILIA

Și în această închisoare istorică, unde atâtea decenii s'au sfărâmat rând pe rând mii și mii de energii și de suflete, ducele Armand de Richelieu începu să-și uite atât soția, — care îi era tot atât de străină ca înainte de nuntă — cât și pe intruparea visurilor sale — principesa moștenitoare.

Acum se gândea — cu o mai puternică dogoare amoroasă — la fosta sa metresă, ducesa de Mantes, pe care o dorea cu o irezistibilă și nepotolită pasiune...

Soția sa însă — îndemnată de familie, dar mai ales de glasul dragostei sale pentru usuratețul său soț, care o desconsidera într-un chip atât de dureros — găsi momentul oportun să viziteze pe întemnițat, încercând nu numai o reconciliere de formă cu dânsul, ci mai ales pecetluirea acestei reconcilierii, printr-o convietuire efectivă și statornică în fond...

Deși gândul ducele era la ducesa de Mantes, totuși apariția tinerei femei în celula sa mizerabilă, isbuti să-i răscolească simțurile și să-l facă să renunțe încetul cu încetul la hotărârea sa dinaintea nunții, de a nu deveni bărbatului soției sale...

Privațiunea suferită de luni de zile, simțurile exaltate, obsesiunea gândurilor sale erotice, totul contribuia la amenajarea unei rezoluțiuni absurde, luată în chip demonstrativ față de un rege oare apăra morala familiei sale, și față de niște părinți cari înțeleseseră să facă pe placul acestui monarh absolut.

Și tânăra doamnă de Richelieu, văzând cum s'apropie clipa victoriei sale, — în bucuria care i-o dădea împlinirea speranțelor — spuse soțului său că dac'ar fi avut dela început asemenea afectuoasă puntare, n'ar fi ajuns acolo unde e. („Ah! mon ami, si vous m'avez toujours traité ainsi, vous ne seriez pas où vous êtes!”)

Aceste vorbe au fost ca un duș rece pe capul bietului deținut dela Bastilia.

Simțurile i se calmară, în fața sa își dădu seama că nu este altă femeie decât soția sa, provenită dintr'o căsătorie silită, și se dădu de o parte în chip brusc,

ca și cum s'ar fi ferit să nu cadă într'o prăpastie...

Stupefacția bietei femei care se văzuse atât de iute înălțurată, din brațele ale soțului, nu se poate descrie. Ea cunoștea manevrele de rafinament femeilor încercate la școala vieții, atunci când vor să subjuge un bărbat și nu știa cum să prindă în mreje sufletul hoinar al aceleia pe care-l iubea. Că ea trăznită pe un scaun, fără să-și refacă puțin părul și toaleta, dezordinea pricinuită de scena amoroasă a cărei eroină fusese.

Și după câteva momente de durere și consărnare, începu să dea drumul unui plâns liberator, care nu mai putea să facă alt efect, de cât să împietrească și mai mult, în hotărârea sa de rezistență, pe nobilul și bizarul cavaler, care prefera să mai rămâie la Bastilia, cât să-și desmierde nevasta, (care dreptul vorbind era și tânără, și frumoasă, și... inocentă!)

Și consecința a fost că se poate tragică:

Regele dădu ordin ca deținutul să și mai aspru tratat, supunându-se la regim cât mai drastic.

Și sârmanul duce rezistă mai departe suferind niște rigori și niște privațiuni inadmisibile pentru o cauză atât de dată, până în ziua când Regele, — știind că pe altă cale îl va conduce la pierirea mai chibzuită — hotărî să-i încheie cariera armelor.

Și tânărul duce porni spre locul de destinație — armata mareșalului Villars — după ce bine înțelese scrisă și ripă ducesei de Mantes, că ar vrea să ia rămas bun dela ea.

Neprimind însă nici un răspuns la pricina grabei ce i se impusese de a părăsi Parisul, fu cuprins de o copilărie tristete care-l ținu cale de leghe, după parcursul căroră opt schimbe calul.

Și acolo îl aștepta un țăran care-i mână un bilet. Era dela ducesa de Mantes și care nu conținea de cât atât:

„Mă aflu la hanul vândătorilor!” Sbură într'acolo pe proaspătul său gândind pe aceea pe care o dorea de atâtea vreme, și căzu în brațele ei calde fără nici un murmur, fără nici o mustă.

Sărutări, sărutări, sărutări... Prea sunt multe și prea sunt ciudă aventurile nepotului marelui cardinal Richelieu, pentru spațiul restrâns al toaleton.

Și ar fi păcat să terminăm aci. Deci, vom continua. I. GR.

(„Les oeuvres Galantes” — Paris)

Cumpărați tinerețe.

Lucrată după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra și Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri!

CRÈME SIMON

PARIS